

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AF 7452

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Dokument~~
~~siużetowego~~
POUFNE
Egz. Nr **1**

Płk dypl. pil. Stanisław PODGAJNY
Ppłk dypl. Jacenty KOZIEŁ

NOWELIZACJA
SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
WYŻSZEGO KURSU DOSKONALENIA
OFICERÓW DOWÓDCÓW ESKADR
LOTNICZYCH W CENTRUM
DOSKONALENIA LOTNICZEGO

Załączniki do rozprawy doktorskiej

12275

WARSZAWA 1988

AF 7452

AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO

IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku~~
~~SIŁKOWEGO~~
~~POUFNE~~

Egz. Nr **1**

Płk dypl. pil. Stanisław PODGAJNY
Płk dypl. Jacenty KOZIEŁ

NOWELIZACJA
SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
WYŻSZEGO KURSU DOSKONALENIA
OFICERÓW DOWÓDCÓW ESKADR
LOTNICZYCH W CENTRUM
DOSKONALENIA LOTNICZEGO

Załączniki do rozprawy doktorskiej

12275

A circular stamp from the General Staff Academy, partially obscured by the handwritten number "12275". The text around the border reads "AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO" at the top and "Instytut Zbrodni Specjalnych" at the bottom. In the center, there is a handwritten number "2681" and a signature.

~~Do użytku~~
~~slużbowego~~
POUFNE
Egz. Nr **1.**

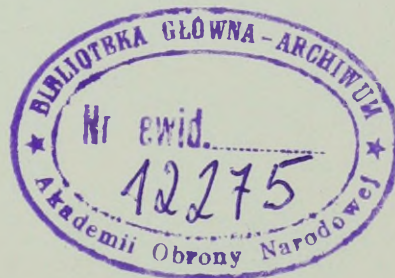
płk dypl.pil. Stanisław PODGAJNY
ppłk dypl. Jacenty KOZIEŁ

Przeł. Prot. 779/21.08.95

NOWELIZACJA SZKOLENIA TAKTYCZNEGO
WYŻSZEGO KURSU DOSKONALENIA OFICERÓW DOWÓDCÓW eskadr lotniczych
W CENTRUM DOSKONALENIA LOTNICZEGO

Rozprawa doktorska - załączniki

Opracowana pod kierownictwem naukowym
płk.prof.dr.hab. Jerzego MACHURY

WYKAZ ZAŁĄCZNIKÓW

1. Zadania CDL, podział przedmiotowy działu taktycznego.
2. Model osobowo-zawodowy absolwenta WKDO dowódców eskadr lotniczych.
3. Analiza i krytyka literatury przedmiotu badań.
4. Wyciąg z programu kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych samolotów odrzutowych.
5. Ankieta.
6. Wywiad z kadrami dowódczo-sztabową jednostek lotniczych.
7. Wywiad z kadrami dowódczo-sztabową związków taktycznych i operacyjnych WL i WOPK.
8. Wywiad z kadrami dydaktyczną CDL.
9. Wywiad z kadrami naukowymi Wydziału WL i WOPK ASG WP.
10. Proponowana forma prowadzenia zajęć metodą panelową.
11. Wyniki badań eksperymentu dydaktycznego nt. "Rola filmu dydaktycznego w procesie nauczania".
12. Ocena wyników obserwacji.
13. Proponowany program kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych z przedmiotów szkolenia taktycznego.
14. Metodyka pracy podczas opracowania "Planu Walki".
15. Wyniki badań eksperymentu dydaktycznego nt. "Stosowanie metod aktywizujących w celu określenia form nauczania przedmiotów szkolenia taktycznego".
16. Wzór planu-konspektu do przeprowadzenia wykładu.

CENTRUM DOSKONALENIA LOTNICZEGO

ZADANIA

1. Taktyczno-specjalistyczne przygotowanie personelu latającego do prowadzenia walki z obiektami powietrznymi i naziemnymi potencjalnego przeciwnika.
2. Przeszkolenie i przekwalifikowanie specjalistów lotniczych.
3. Metodyczno-dydaktyczne przygotowanie słuchaczy do prowadzenia szkolenia lotniczego.

Działalność metodyczno-badawcza

Działalność dydaktyczna

Działalność badawczo-dydaktyczna realizowana na korzyść CDL i LSZ

- nowelizacja programów kształcenia
- doskonalenie form i metod szkolenia
- współdziałanie z jednostkami lotniczymi w zakresie szkolenia praktycznego
- określenie efektywności kształcenia

Baza szkoleniowa

- przygotowanie projektów, modeli, schematów.....
- wprowadzanie i wykorzystywanie technicznych środków dydaktycznych

Kursy doskonalenia

W K D O / 6 - 10 m-cy/

Kursy przeszkolenia / 1 - 3 m-cy/

Kursy przekwalifikowania

Krótkoterminowe kursy specjalistyczne

- /5 - 12 dni/
- instruktorsko-metodyczne
- metodyczne
- przeszkalające

WKDO dowódców eskadr lotniczych

Kurs przeszkolenia dowódców kluczy, szefów służb eskadr

Spółeczno-polityczny

Taktyczny

Specjalistyczny

Metodyczny

- Szkolenie praktyczne
- podtrzymywanie nawyków w wykonywaniu lotów,
  - kontaktowa praktyka sztabowa,
  - realizacja ćwiczeń taktycznych na bazie jednostek lotniczych

Ogólnowojskowy

DZIAŁY SZKOLENIA

DZIAŁY SZKOLENIA

Spółeczno-polityczny

Taktyczny

Specjalistyczny

Metodyczny

Ogólnowojskowy

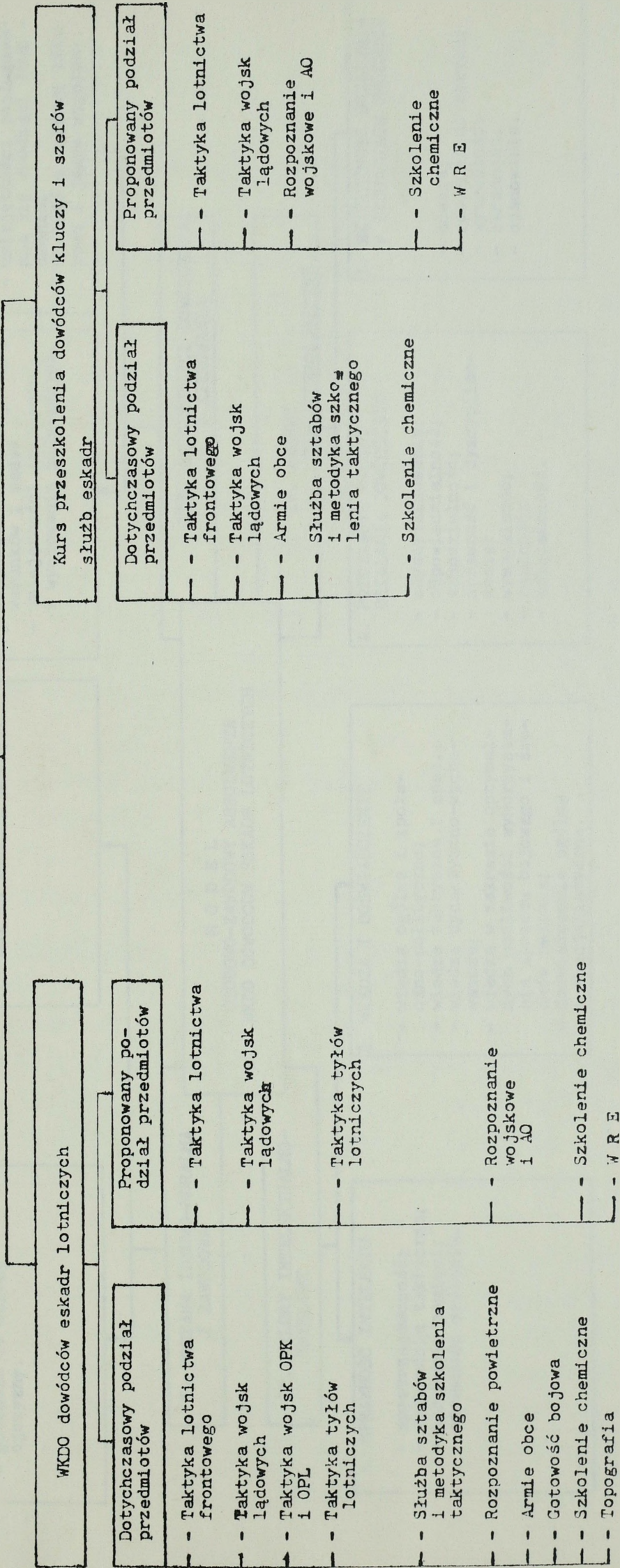
D Z I A Ł T A K T Y C Z N Y

CEL GŁÓWNY:

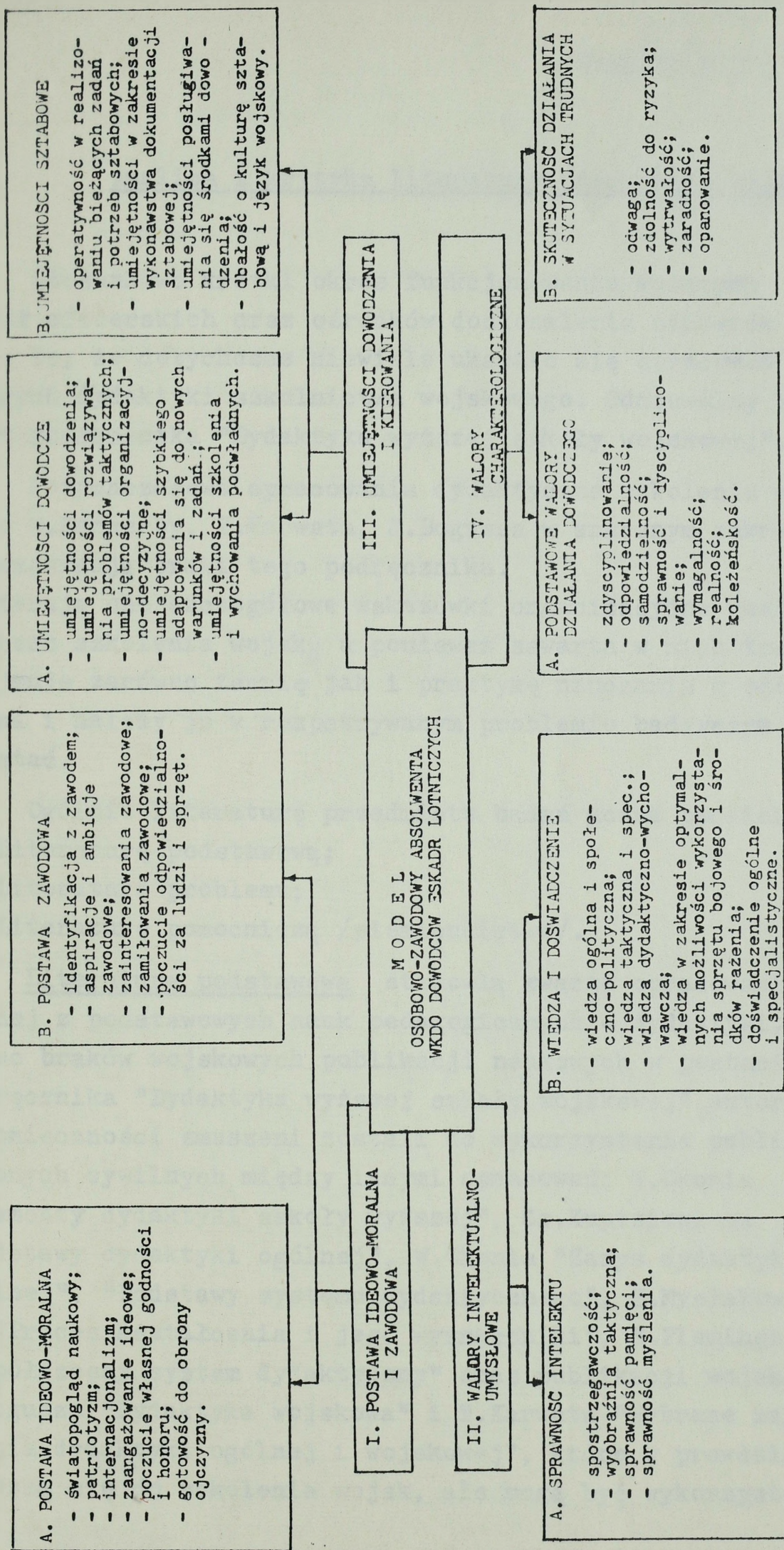
Wyposażyć słuchaczy w niezbędną wiedzę taktyczną potrzebną dowódcy eskadry lotniczej do dowodzenia eskadrą w poszczególnych etapach lotu bojowego oraz przygotowania prowadzenia walki z obiektami powietrznymi i naziemnymi potencjalnego przeciwnika na współczesnym polu walki.

CEL GŁÓWNY:

Wykształcić u słuchaczy umiejętności taktycznego myślenia w rozwiązywaniu skomplikowanych sposobów prowadzenia walki małymi grupami samolotów z obiektami powietrznymi i naziemnymi potencjalnego przeciwnika na współczesnym polu walki.

PROPONOWANY MODEL OSOBOWO-ZAWODOWY ABSOLWENTA WKDO DOWÓDCÓW ESKADR

Analiza i krytyka literatury przedmiotu badań.

Stosunkowo krótki okres funkcjonowania wyższych szkół oficerskich oraz ośrodków doskonalenia oficerów powoduje to, że dotychczas niewiele ukazało się opracowań dotyczących dydaktyki szkolnictwa wojskowego. Odczuwalny brak jest podręcznika "Dydaktyka wyższej szkoły wojskowej".

Dotychczasowe opracowania dydaktyczne szkolenia wojskowego W.Szczerby, T.Karwata, J.Bogusza w znacznym zakresie rekompensują braki tego podręcznika.

Zawierają one szczegółowe wskazówki organizacyjne realizacji procesu szkolenia wojsk, a ponieważ zawarta w nich treść obejmuje zarówno teorię jak i praktykę nauczania w ogóle, to można i należy je w rozpatrywanym problemie badawczym wykorzystywać.

Ogólnie literaturę przedmiotu badań można podzielić na:

1. Literaturę podstawową;
2. Literaturę problemu;
3. Literaturę pomocniczą /piśmiennictwo/.

Literature podstawowa stanowią zwarte opracowania jednej z podstawowych nauk pedagogicznych - dydaktyki. Wobec braków wojskowych publikacji naukowych w postaci podręcznika "Dydaktyka wyższej szkoły wojskowej" autorzy z konieczności zmuszeni zostali do wykorzystania publikacji uczonych cywilnych między innymi opracowań: W.Okonia "Elementy dydaktyki szkoły wyższej", Cz.Kupisiewicza "Podstawy dydaktyki ogólnej", W.Okonia "Zarys dydaktyki ogólnej", "Podstawy systemu dydaktycznego", Z.Mysłakowskiego "Proces kształcenia i jego wyznaczniki", E.Fleminga "Współczesny system dydaktyczny" oraz publikacji wojskowych J.Bogusza "Dydaktyka wojskowa" i T.Karwata "Wybrane zagadnienia dydaktyki ogólnej i wojskowej", które w prawdzie odnoszą się do szkolenia wojsk, ale mogą być wykorzystane

w nauczaniu słuchaczy CDL gdzie metodyka nauczania nie odbiega od ustalonych zasad szkolenia wojsk.

W świetle dotychczasowych wywodów ogólną dydaktykę wojskową określić możemy, jako naukę o kształceniu żołnierzy, wojsk i sztabów wojskowych oraz przygotowaniu obronnym ludności cywilnej.

Swoim zakresem obejmuje więc wszelkie nauczanie /szkolenie/^{32/}, uczenie się i studiowanie oraz samouctwo i samokształcenie.

Jako literature problemu autorzy przyjmują wszelkie publikacje w czasopismach wojskowych i cywilnych, które problemem doskonalenia procesu nauczania zajmowały się, a które stanowią źródło analizy i krytyki z różnych punktów widzenia interesującego autorów problemu. W ten sposób autorzy poznają różne interpretacje oraz wyniki badań, faktów i źródeł sobie nie znanych mogąc wejść w meritum własnego problemu.

Do analizowanych w tym ujęciu publikacji autorzy zaliczają: "Treści kształcenia w szkole wyższej", wyd.zbiorowe pod redakcją J.Bogusza., T.Lewowickiego i J.Zakrzewskiego Warszawa 1983. WAP i IPNPTiSW, "Podstawy metodologii budowy programów kształcenia w wyższych szkołach wojskowych" wyd. zbiorowe, WAP, WSOWE, ZSZW, IDW ASG, Warszawa 1980, "Metodologiczne problemy programów kształcenia w wojskowej szkole wyższej" wyd.ASG 1973, "Kierunki doskonalenia metodyki kształcenia i wychowania słuchaczy akademii dowódczych w nauczaniu przedmiotów operacyjno-taktycznych" wyd.ASG WP 1977, "Zarys metodologii opracowywania programów studiów Wyższej Szkoły Wojskowej" opracowanie zespołowe pod kierownictwem naukowym płk. Zakrzewskiego Warszawa 1980 r.

Obok wyżej wymienionych publikacji naukowych związanych bezpośrednio lub pośrednio z rozważanym problemem zasadnicze znaczenie zajmują dokumenty normatywne regulujące proces nauczania szkolenia taktycznego w szkolnictwie wojskowym i lotnictwie Sił Zbrojnych PRL takie jak:

^{32/} J.Bogusz, Dydaktyka wojskowa, MON Warszawa 1983. - - - -
Szkolenie - to taki proces dydaktyczny, którego celem jest rozwijanie prostych umiejętności i nawyków niezbędnych podczas wykonywania różnorodnych zadań funkcyjnych w czasie pokoju i wojny. s.25.

1. "Instrukcja o organizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego szkolnictwa zawodowego", cz.1 szkol.540/76 i cz.2 szkol.541/76.
2. "Metodyka szkolenia taktycznego w Wojskach Lotniczych", Lot.2109/81.
3. "Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk OPK", ASG WP wew.3749/83.
4. Programy kształcenia Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów dowódców eskadr lotniczych samolotów odrzutowych i śmigłowców. 33, 34/

Literaturę pomocniczą stanowiły artykuły czołowych naukowców wojskowych i cywilnych oraz wybitnych dowódców i organizatorów szkolenia lotniczego w "Myśli Wojskowej" tajnej i jawnej, "Przeglądzie Wojsk Lądowych", "Przeglądzie Zagranicznym", "Przeglądzie Wojsk Lotniczych i WOPK" oraz prace naukowo-badawcze prowadzone w ASG WP, CDL i WOSL. Ponadto literaturę pomocniczą stanowiły wszelkie publikacje niezbędne do pogłębienia znajomości problemu oraz do prowadzenia prac badawczych - głównie chodzi o "Leksykon wiedzy wojskowej", encyklopedie i inne.

Interesujący autorów problem w wyżej wymienionych publikacjach naukowych nie był przedstawiany przedmiotowo lecz ogólnie. Wynikający stąd wniosek podstawowy autorów do dalszych rozważań jest następujący:

Pomimo bogatej literatury pedagogicznej, wojskowej i cywilnej, brak jest jednak opracowania czy publikacji traktującej problem doskonalenia nauczania określonego przedmiotu za wyjątkiem wypowiedzi Cz.Kupisiewicza, który uznaje "konceptje przedmiotowa".^{35/}

33/ Program kształcenia Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów dowódców eskadr lotniczych samolotów odrzutowych. PF 38.

34/ Program kształcenia Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów dowódców eskadr lotniczych samolotów transportowych i śmigłowców. PF 30.

35/ "Treści kształcenia w szkole wyższej", WAP Warszawa 1983, s.10.

Koncepcja ta stanowi jedyną wykładnię budowy programów nau-
czania dla całego szkolnictwa, wyznacza cele, treści i or-
ganizację kształcenia nauczycieli, jest podstawą obowiązują-
cego dzisiaj powszechnie systemu egzaminów wstępnych, okreso-
wych, końcowych itp. Pozwala łatwiej niż inne koncepcje pla-
nować pracę dydaktyczno-wychowawczą, poczynając od szkoły
elementarnej, a kończąc na studiach podyplomowych, ponadto
koncepcję tę można systematycznie udoskonalić. Bazując na
na powyższej koncepcji autorzy dokonali szczegółowej anali-
zy szkolenia taktycznego WKDO dowódców eskadr lotniczych
w CDL.

Analiza dokumentów normatywnych

Stosunkowo dodatnią rolę spełnia "Instrukcja o orga-
nizacji procesu kształcenia w szkołach i ośrodkach wojskowego
szkolnictwa zawodowego".

Należy jednak zauważyć, że zawiera ona szereg błędnych,
z teoretycznego punktu widzenia sformułowań, zaś niektóre
partie materiału są wyraźnie przestarzałe.

W celu optymalizacji systemu kształcenia słuchaczy w CDL
niezbędne jest wyeliminowanie w normatywnych dokumentach
stwierdzonych niedomogów, podjęcie działań celem dalszego
doskonalenia oraz wydanie nowej wersji instrukcji o orga-
nizacji procesu kształcenia.

W szczególności występuje potrzeba opracowania podręcznika
dla kadry wojskowych nauczycieli akademickich zawierającego
zarys dydaktyki wyższej szkoły wojskowej.

Obowiązująca "Metodyka szkolenia taktycznego w Wojskach
Lotniczych" opracowana została pod kątem szkolenia wojsk
i sztabów.

Część teoretyczna szkolenia taktycznego potraktowana
została bardzo płytko, pominięto nowoczesne formy i metody
kształcenia, nieodzwonne do prowadzenia zajęć w ośrodkach
ze słuchaczami WKDO.

Analizując programy kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych normujące tok szkolenia już we wstępie dostrzec można wadliwą ich budowę w zakresie badanego przedmiotu, ponieważ w spisie treści termin "szkolenie taktyczne" jako przedmiot nauczania i jako dział przedmiotów w ogóle nie występuje.

Taktyka lotnictwa frontowego i taktyka lotnictwa myśliwskiego OPK występują w dziale specjalno-wojskowym i ogólnotechnicznym".

Sama nazwa "szkolenie" w odniesieniu do słuchaczy WKDO budzi wiele wątpliwości. Została ona bezkrytycznie przyjęta od takiej samej nazwy odnoszącej się do szkolenia wojsk.

A w i ę c n i e s z k o l e n i e l e c z
k s z t a ł c e n i e .

Stąd zmianie winna ulec nazwa tego przedmiotu w odniesieniu do słuchaczy WKDO.

W wyniku analizy programów, stwierdzić należy, że w okresie minionych lat spełniały one w zasadzie dobrze swoje funkcje, zapewniając przygotowanie licznych kadr do wykonywania złożonych zadań w jednostkach lotniczych.

Podkreśleniem tej funkcji niech będzie fakt, że został wypracowany cały mechanizm opracowywania programów, w którym bierze udział kadra dydaktyczna CDL, sztaby związków operacyjnych i kierownicze organa Ministerstwa Obrony Narodowej.

Taka kilkuszczelbowa praca gwarantuje dużą staranność wykonania dokumentu.

Dlatego też spełniają one wielostronne funkcje, które stanowią cenną pomoc dla wszystkich osób współuczestniczących w organizacji, realizacji i kontroli procesu dydaktycznego a w szczególności dla kadry dydaktycznej.

Mimo uzyskiwania ciągłego postępu w opracowywaniu programów - nie są one wolne od wad.

W dużym wymiarze program kształcenia obciążony jest wiedzą podstawową traktującą o prawidłowościach, prawach, pojęciach, teoriach i poglądach, zaś mały udział jest wiedzy czysto informacyjnej, opisowej o charakterze wąskopraktycznym.

Następnym mankamentem dotychczasowego programu jest duża ilość przedmiotów o małej liczbie godzin, o przeznaczeniu wąskoużytkowym, gdzie materiał podawany jest w formie encyklopedycznej.

W programach kształcenia występują rozbieżności między treściami nauczania a celami kształcenia.

Nie wyeksponowana jest rola, miejsce i znaczenie dowódcy eskadry lotniczej w dowodzeniu eskadrą na ziemi i w powietrzu, w walce z obiektami powietrznymi i naziemnymi.

Cele kształcenia nie odpowiadają poglądom współczesnej teorii i praktyki dydaktycznej a treści tematyczne nie wynikają z celów kształcenia.

Wyciąg z programu kształcenia
Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów Dowódców Eskadr
Lotniczych Samolotów Odrzutowych.

1. TAKTYKA LOTNICTWA FRONTOWEGO

1.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ nauczyć:

- a/ organizacji, zadań, przeznaczenia, sposobów działań bojowych i zasad wykorzystania rodzajów lotnictwa frontowego;
- b/ przygotowania i wykonania zadań bojowych przez elmb i elm;
- c/ zabezpieczenia wysadzenia desantu taktycznego przez elm, elmb i pśb;

2/ zapoznać z:

- a/ organizacją, zadaniem i dowodzeniem wojskami LWF;
- b/ przeznaczeniem, zadaniami i sposobem działań pśb i LT;
- c/ współdziałaniem elmb i elm z wojskami lądowymi.

1.2. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z przedmiotami **V** działu w szczególności z:
  - 1/ nawigacji i bombardowania;
  - 2/ strzelania powietrznego;
  - 3/ taktyką wojsk OPK i wojsk OPL;
  - 4/ służbą sztabów i metodyką szkolenia taktycznego;
  - 5/ armii obcych;
  - 6/ taktyki tyłów lotniczych;
  - 7/ szkolenia chemicznego;
  - 8/ przepisów lotniczych;
  - 9/ techniki lotniczej;
  - 10/ ubezpieczenia lotów i radiolokacji;
  - 11/ łączności.

2. W temacie nr 12 przeprowadzić 2 godz.lekcyjne, a w temacie nr 17 - 4 godz.lekcyjne w języku rosyjskim, wykorzystując czas zajęć praktycznych z tematu nr 5.
3. Tematy nr 7, 13 i 17 zaliczyć na ocenę cyfrową, które uwzględnić jako średnią w egzaminie końcowym.
4. Temat 17 przeprowadzić przy pomocy specjalistów lotniczych /st.nawigatora, szefa strzelania powietrznego, st.inżyniera ds.techniki lotniczej, wykładowcy łączności lotniczej, wykładowcy szkolenia chemicznego i taktyki tyłów lotniczych/.
5. Każdemu słuchaczowi określić do wykonania temat pracy kursowej /epizod taktyczny/, którą zaliczyć na ocenę cyfrową i uwzględnić w egzaminie końcowym.
6. Przedmiot zaliczyć na podstawie egzaminu końcowego w czasie sesji egzaminacyjnej.

B. Wskazówki metodyczne

1. W czasie realizacji programu eksponować treści niezbędne dowódcy eskadry lotniczej do przygotowania eskadry do wykonania zadania bojowego zarówno samodzielnie jak i w składzie pułku.
2. Podstawowymi formami i metodami szkolenia są wykłady, seminaria, treningi sztabowe, ćwiczenia grupowe i samokształcenie. Stosować jak najczęściej metody aktywizujące słuchaczy do wymiany poglądów i ocen oraz wniosków wynikających z tematyki zajęć.
3. W czasie prowadzenia zajęć w szerokim zakresie wykorzystywać środki dydaktyczne/foliogramy, przeźrocza, schematy, modele/zwłaszcza filmy szkoleniowe, wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń.
4. W czasie zajęć z kontroli bieżącej oceniać umiejętności słuchaczy do samodzielnego analizowania sytuacji, wyciągania wniosków i podejmowania trafnych decyzji.

5. W czasie realizacji programu, zwłaszcza na zajęciach seminaryjnych, treningach sztabowych i ćwiczeniach grupowych zwracać szczególną uwagę na czystość języka taktycznego słuchaczy oraz ich umiejętności jasnego, zrozumiałego i treściwego przedstawiania swoich myśli w mowie oraz piśmie.
6. W temacie nr 3 wyeksponować - osłonę obiektów i wojsk, innych rodzajów lotnictwa oraz zwalczanie przewozów powietrznych.
7. W temacie nr 8 wyeksponować - zwalczanie środków przenoszenia broni jądrowej, zwalczanie środków OPL, wsparcie wojsk i zwalczanie stałych obiektów komunikacyjnych.
8. W czasie treningów sztabowych i ćwiczeń grupowych wykorzystywać i oceniać wiedzę słuchaczy z taktyki innych rodzajów wojsk i armii obcych.
9. Uzupełnieniem pogłębiania i utrwalania materiału z zakresu wiedzy z taktyki lotnictwa są treningi specjalistyczne, które prowadzić wg oddzielnego planu.

1.3. WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr te- ma- tu	T r e ś ć	Ilość godzin			Uwa- gi
		Ra- zem	z tego na zaj.		
1	2	3	4	5	6
			teoret.	prakt.	
1	Przeznaczenie, organizacja, zadania i system dowodzenia wojskami LWF.	4	4	-	
2	Przeznaczenie, zadania, sposoby działań bojowych, zasady wykorzystania LM oraz organizacja i bazowanie plm.	3	-	3	
3	Możliwości bojowe plm przy realizacji typowych zadań.	4	1	3	
4	Współdziałanie z naziemnymi środkami OPL.	3	3	-	
5	Zabezpieczenie działań bojowych innych rodzajów lotnictwa przez LM.	2	2	-	
6	Wybrane problemy przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez plm - elm.	6	2	4 ^x	x tr. sztab.
7	Seminarium z tematów nr 3 - 6	3	-	3	
8	Przeznaczenie, zadania, sposoby działań bojowych, zasady wykorzystania LMB oraz organizacja i bazowanie plmb.	3	-	3	
9	Przedsięwzięcia na szczeblu pułku i eskadry oraz sposoby pokonywania OPL przez elmb.	4	4	-	
10	Możliwości bojowe plmb przy wykonywaniu typowych zadań bojowych.	4	2	2	
11	Współdziałanie LMB z wojskami lądowymi i w tym czterostopniowy system porażenia ogniowego.	3	3	-	

1	2	3	4	5	6
12	Wybrane problemy przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez elmb.	6	2	4 ^x	x tr. sztab.
13	Seminarium z tematów nr 9 - 12	3	-	3	
14	Przeznaczenie, zadania, sposoby działań bojowych oraz organizacja i bazowanie LWL /głównie śmigłowców páb/.	3	3	-	
15	Przeznaczenie, zadania, sposoby działań i zasady wykorzystania LT.	2	2	-	
16	Przygotowanie i wysadzenie desantu taktycznego przez pśt oraz jego zabezpieczenie przez elm, elmb.	6	2	4 ^x	x tr. sztab.
17	Działania bojowe elmb podczas zwalczania typowych obiektów pola walki.	16	-	16	ćwicz. grup.
R a z e m :		75	30	45	

3. Wymagania do realizacji programu szkolenia

1. Wymagania do realizacji programu szkolenia uwzględniają:
  - wykształcenie i doświadczenia w służbie w jednostkach wojskowych i wojsk OPL;
  - podstawowa forma nauczania są wykład i praca samodzielna;
  - zapoczątkowanie przy pomocy wykorzystania foliogramów i schematów obrazujących zadania dotyczące grupowania, parametrów pola radiolokacyjnego, parametrów pola radiolokacyjnego, parametrów pola radiolokacyjnego, parametrów pola radiolokacyjnego.

2. TAKTYKA WOJSK OPK I WOJSK OPL

2.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ zapoznanie z:

- a/ rodzajami wojsk wchodzącymi w skład wojsk OPK i wojsk OPL;
- b/ przeznaczeniem, organizacją, zadaniami, uzbrojeniem oraz zasadami ugrupowania i użycia.

2.2. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program zrealizować w pierwszej kolejności przed przystąpieniem do realizacji programu z taktyki lotnictwa frontowego.
2. Przedmiot zaliczyć na podstawie ocen z kontroli bieżącej /średnia conajmniej z trzech ocen/.

B. Wskazówki metodyczne.

1. W procesie realizacji programu szczególną uwagę zwrócić na nowy sprzęt wchodzący na uzbrojenie wojsk OPK i wojsk OPL.
2. Podstawową formą nauczania są wykłady i praca samokształceniowa.
3. Zajęcia prowadzić przy pełnym wykorzystaniu foliogramów i schematów obrazujących zagadnienia dotyczące ugrupowania, parametrów pola radiolokacyjnego, dotyczące ugrupowania, parametrów pola radiolokacyjnego, stref ognia itp. oraz filmy szkoleniowe.

2.3. WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr te- ma- tu	T r e ś ć	Ilość godzin			Uwa- gi
		Ra- zem	z tego na zaj.:		
1	2	3	4	5	6
			teoret.	prakt.	
1	Przeznaczenie, zadania i organizacja wojsk OPK.	1	1	-	
2	Wojska radiotechniczne OPK - przeznaczenie, zadania, organizacja, zasady ugrupowania, parametry pola radiolokacyjnego.	2	2	-	
3	Artyleria raketowa i lufowa OPK - przeznaczenie, organizacja, zadania, uzbrojenie, zasady ugrupowania, możliwości bojowe.	3	3	-	
4	Lotnictwo myśliwskie OPK - przeznaczenie, organizacja, uzbrojenie, zasady wykorzystania.	2	2	-	
5	System dowodzenia w korpusie OPK.	1	1	-	
6	Przeznaczenie, zadania i organizacja wojsk OPK.	1	1	-	
7	Wojska radiotechniczne OPL - przeznaczenie, zadania, organizacja, wyposażenie, zasady ugrupowania.	2	2	-	
8	Środki ogniowe wojsk OPL - przeznaczenie, organizacja, zadania, uzbrojenie, zasady ugrupowania.	2	2	-	
9	Organizacja i funkcjonowanie systemu uprzedzenia wojsk i środków OPL o przełotach własnego lotnictwa.	1	1	-	
R a z e m :		15	15	-	

Wyciąg z programu kształcenia
Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów Dowódców Eskadr
Lotniczych Samolotów Transportowych
i Śmigłowców.

1. TAKTYKA LOTNICTWA FRONTOWEGO

1.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ nauczyć:

- a/ organizacji, zadań, przeznaczenia, sposobów działań bojowych i zasad wykorzystania rodzajów lotnictwa frontowego;
- b/ przygotowania i wykonania zadań bojowych przez plt, pśb i elrt,

2/ zapoznać z:

- a/ podstawami taktyki LM, LMB i LR;
- b/ dowodzeniem i współdziałaniem LWL z wojskami lądowymi.

1.2. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z przedmiotami V działu w szczególności z:
  - 1/ nawigacji i desantowania;
  - 2/ strzelania powietrznego;
  - 3/ taktyką wojsk OPK i wojsk OPL;
  - 4/ służbą sztabów i metodyką szkolenia taktycznego;
  - 5/ armii obcych;
  - 6/ taktyki tyłów lotniczych;
  - 7/ szkolenia chemicznego;
  - 8/ przepisów lotniczych;
  - 9/ techniki lotniczej;
  - 10/ ubezpieczenia lotów i radiolokacji;
  - 11/ łączności lotniczej

2. W temacie nr 7 przeprowadzić 2 godz. lekcyjne, a w temacie nr 15 - 4 godz. lekcyjne w języku rosyjskim, wykorzystując czas zajęć praktycznych z tematu nr 5 i języka rosyjskiego.
3. Tematy nr 7, 13 i 15 zaliczyć na ocenę cyfrową, które uwzględnić jako średnią w egzaminie końcowym.
4. Temat 15 przeprowadzić przy pomocy specjalistów lotniczych /st.nawigatora, szefa strzelania powietrznego, st.inżyniera ds.techniki lotniczej, wykładowcy łączności lotniczej, wykładowcy szkolenia chemicznego i taktyki tyłów lotniczych/.
5. Każdemu słuchaczowi określić do wykonania temat pracy kursowej/ epizod taktyczny/, którą zaliczyć na ocenę cyfrową i uwzględnić w egzaminie końcowym.
6. Przedmiot zaliczyć na podstawie egzaminu końcowego w czasie sesji egzaminacyjnej.

B. Wskazówki metodyczne.

1. W czasie realizacji programu eksponować treści niezbędne dowódcy eskadry lotniczej do przygotowania eskadry do wykonania zadania bojowego zarówno samodzielnie jak i w składzie pułku.
2. Podstawowymi formami i metodami szkolenia są wykłady, seminaria, treningi sztabowe i ćwiczenia grupowe i samokształcenie. Stosować jak najczęściej metody aktywizujące słuchaczy do wymiany poglądów i ocen oraz wniosków wynikających z tematyki zajęć.
3. W czasie prowadzenia zajęć w szerokim zakresie wykorzystywać środki dydaktyczne/foliogramy, przeźrocza, schematy, modele/ zwłaszcza filmy szkoleniowe; wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń.
4. W czasie zajęć z kontroli bieżącej oceniać umiejętności słuchaczy do samodzielnego analizowania sytuacji, wyciągania wniosków i podejmowania trafnych decyzji.

5. W czasie realizacji programu, zwłaszcza na zajęciach seminaryjnych, treningach sztabowych i ćwiczeniach grupowych zwracać szczególną uwagę na czystość języka taktycznego słuchaczy oraz ich umiejętności jasnego, zrozumiałego i treściwego przedstawiania swoich myśli w mowie oraz piśmie.
6. W czasie treningów sztabowych i ćwiczeń grupowych wykorzystywać i oceniać wiedzę słuchaczy z taktyki innych rodzajów wojsk i armii obcych.
7. Uzupełnieniem pogłębienia i utrwalenia materiału z zakresu wiedzy z taktyki lotnictwa są treningi specjalistyczne, które prowadzić wg oddzielnego planu.

1.3. WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr te- ma- ntu	T r e ś ć	Ilość godzin			Uwa- gi
		Ra- zem	z tego na zaj.: teoret. prakt.		
1	2	3	4	5	6
1	Przeznaczenie, organizacja, zadania i system dowodzenia wojskami LWF i LWL.	4	4	-	
2	Organizacja, bazowanie, zadania i sposoby działań bojowych oraz zasady wykorzystania plm i plmb.	4	-	4	semin.
3	Zabezpieczenie działań bojowych LWL przez LM.	2	2	-	
4	Zadania, sposoby działań i zasady wykorzystania lotnictwa transportowego.	3	-	3	semin.
5	Organizacja, uzbrojenie i możliwości bojowe plt, pśt i elrt.	4	4	-	
6	Dowodzenie i współdziałanie LT z innymi rodzajami lotnictwa i wojskami lądowymi oraz zabezpieczenie działań bojowych.	4	4	-	
7	Wybrane problemy przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez plt /elt/.	6	2	4 ^x .	x tr. sztab.
8	Przeznaczenie, zadania, sposoby działań bojowych i zasady wykorzystania LWL.	3	-	3	semin.
9	Organizacja, zadania, uzbrojenie, bazowanie i możliwości bojowe pśb.	4	2	2	
10	Dowodzenie, współdziałanie pśb z wojskami lądowymi i zabezpieczenie działań bojowych.	4	4	-	

1	2	3	4	5	6
11	Przedsięwzięcia organizacyjne na szczeblu pułku /eskadry/ oraz sposoby pokonywania OPL nieprzyjaciela przez śmigłowce i samoloty transportowe.	4	4	-	
12	Wybrane problemy przygotowania i prowadzenia działań bojowych przez pśb /eśb/.	6	2	4 ^x	x tr. sztab.
13	Seminarium z tematów nr 9 - 12	4	-	4	
14	Planowanie i organizacja wysadzenia desantu taktycznego przez pśt.	5	2	3	tr. sztab.
15	Działania bojowe eśb na obiekty pola walki.	12	-	12	ćwicz. grup.
R a z e m :		69	30	39	

2. TAKTYKA WOJSK OPK I WOJSK OPL

2.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ zapoznać z:

- a/ rodzajami wojsk wchodzącymi w skład OPK i wojsk OPL;
- b/ przeznaczeniem, organizacją, zadaniami, uzbrojeniem oraz zasadami ugrupowania i użycia.

2.2. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

- 1. Program zrealizować w pierwszej kolejności przed przystąpieniem do realizacji programu z taktyki lotnictwa frontowego.
- 2. Przedmiot zaliczyć na podstawie ocen z kontroli bieżącej /średnia co najmniej z trzech ocen/.

B. Wskazówki metodyczne.

- 1. W procesie realizacji programu szczególną uwagę zwrócić na nowy sprzęt wchodzący na uzbrojenie wojsk OPK i wojsk OPL.
- 2. Podstawową formą nauczania są wykłady i praca samokształceniowa.
- 3. Zajęcia prowadzić przy pełnym wykorzystaniu foliogramów i schematów obrazujących zagadnienia ugrupowania, parametrów pola radiolokacyjnego, stref ognia itp. oraz filmy szkoleniowe.

2.3. WYKAZ TEMATÓW I ROZLICZENIE GODZIN

Nr te- ma- tu	T r e ś ć	Ilość godzin			Uwa- gi
		Ra- zem	z tego na zaj.:		
1	2	3	4	5	6
			teoret.	prakt.	
1	Przeznaczenie, zadania i organizacja wojsk OPK.	1	1	-	
2	Wojska radiotechniczne OPK - przeznaczenie, zadania, organizacja, zasady ugrupowania, parametry pola radiolokacyjnego.	2	2	-	
3	Artyleria raketowa i lufowa OPK - przeznaczenie, organizacja, zadania, uzbrojenie, zasady ugrupowania, możliwości bojowe.	3	3	-	
4	Lotnictwo myśliwskie OPK - przeznaczenie, organizacja, uzbrojenie, zasady wykorzystania.	2	2	-	
5	System dowodzenia w korpusie OPK.	1	1	-	
6	Przeznaczenie, zadania i organizacja wojsk OPK.	1	1	-	
7	Wojska radiotechniczne OPL - przeznaczenie, zadania, organizacja, wyposażenie, zasady ugrupowania.	2	2	-	
8	Środki ogniowe wojsk OPL - przeznaczenie, organizacja, zadania, uzbrojenie, zasady ugrupowania.	2	2	-	
9	Organizacja i funkcjonowanie systemu uprzedzenia wojsk i środków OPL o prze- lotach własnego lotnictwa.	1	1	-	
R a z e m :		15	15	-	

C E N T R U M   D O S K O N A L E N I A   L O T N I C Z E G O

A N K I E T A

Centrum Doskonalenia Lotniczego prowadzi badania naukowe w celu doskonalenia procesu nauczania przedmiotu szkolenia taktycznego.

W związku z tym zwraca się z prośbą do absolwentów WKDO dowódców eskadr lotniczych samolotów odrzutowych, transportowych i śmigłowców o udzielenie wnikliwych i zgodnych z prawdą odpowiedzi na wyszczególnione w ankiecie pytania oraz przedstawienie własnych wniosków i propozycji.

Ankieta ma charakter anonimowy.

Przed wypełnieniem ankiety prosimy o zapoznanie się z jej treścią.

Dane statystyczne

- 1. Rok ukończenia WKDO .....
- 2. Rodzaj lotnictwa .....
- 3. Ilość lat w służbie zawodowej .....
- 4. Wykształcenie:
  - wojskowe .....
  - cywilne .....

- 1. Na kurs WKDO zostałeś skierowany w wyniku:
/podkreśl wybraną odpowiedź/
  - a/ własnych starań;
  - b/ decyzji przełożonych, przy osobistym obojętnym do tego stosunku;
  - c/ decyzji przełożonych wbrew swojemu stanowisku.

- 2. Proszę podać swój stosunek do szkolenia taktycznego w CDL.
/podkreśl wybraną odpowiedź i uzasadnij ją/
  - a/ angażowałem się w pełni;
  - b/ angażowałem się w takim zakresie, aby przełożeni nie mieli do mnie pretensji;
  - c/ nie angażowałem się.

.....

.....

.....

.....

- 3. Potrzebę pogłębienia wiedzy taktycznej widzisz w stopniu:
/podkreśl wybraną odpowiedź i uzasadnij ją/
  - a/ bardzo dużym; ,
  - b/ dużym;
  - c/ dostatecznym;
  - d/ niewielkim.

.....

.....

.....

.....

4. Dokonaj porównania nabytej wiedzy taktycznej na WKDO w CDL z wiedzą wyniesioną z WOSL i jednostki lotniczej /podkreśl wybraną odpowiedź/

- a/ pogłębiłem w bardzo dużym stopniu;
- b/ pogłębiłem w dużym stopniu;
- c/ znacznie pogłębiłem;
- d/ nieznacznie pogłębiłem;
- e/ pozostała bez zmian.

5. Wymień jakie napotkałeś trudności i w czym się one przejawiały podczas realizacji programu z przedmiotów taktycznych.

.....
.....
.....
.....

6. Czy program tematyczny i godzinowy ze szkolenia taktycznego jest:

/podkreśl wybraną odpowiedź i jakie proponujesz zmiany/

- a/ zbyt obszerny;
- b/ wystarczający;
- c/ mało wystarczający;
- d/ nie wystarczający.

.....
.....
.....
.....

7. Czy obowiązujący program nauczania przedmiotów taktycznych na WKDO spełnia wymagania wobec nowoczesnej techniki bojowej wojsk nieprzyjaciela i wojsk własnych oraz wobec nowej myśli taktycznej.

/prosimy o podanie swojej oceny i propozycji/

.....
.....
.....
.....

8. Czy zakres i treści kształcenia zawarte w programie są wystarczające dla dowódcy eskadry lotniczej, aby mógł wypełniać zadania bojowe na przyszłym polu walki.
/jakie masz uwagi i propozycje na powyższy temat/.

.....
.....
.....
.....

9. Jak oceniasz przydatność teoretycznej wiedzy taktycznej nabytej na WKDO z praktyczną działalnością w jednostce lotniczej.

/Podaj pozytywne i negatywne przykłady/.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

10. Czy Twoim zdaniem w szkoleniu taktycznym zachowane są prawidłowo proporcje między wykładami, seminariami i ćwiczeniami.

/Podkreśl i uzasadnij wybraną odpowiedź/.

- a/ w pełni właściwe;
- b/ częściowo właściwe;
- c/ niewłaściwe;
- d/ nie mam zdania.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Które spośród wymienionych form i metod pracy dydaktycznej uważasz za najbardziej efektywne w procesie kształcenia.

/w odpowiednich rubrykach wstaw znak "x"/.

Lp.	Formy i metody	O c e n y			
		b.duża	duża	dostateczna	niedostat.
1	Wykłady				
2	Ćwiczenia				
3	Konsultacje				
4	Prace samodzielne				
5	Seminaria				

12. Czy stosowane przez wykładowców formy i metody prowadzenia zajęć w pełni aktywizują słuchaczy.

/podkreśl i uzasadnij/

a/ tak

b/ nie

.....
.....
.....
.....
.....

13. Czy stosowane w/w formy i metody prowadzenia zajęć wyczerpują merytoryczną treść poszczególnych tematów.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

14. Czy Twoim zdaniem do szkolenia taktycznego można zastosować niżej wymienione metody:

/podkreśl wybrane i podaj swoje propozycje/

- a/ problemowe;
- b/ sytuacyjne;
- c/ inscenizacyjne;
- d/ konwersatoryjne.

.....
.....
.....
.....
.....

15. W jakim stopniu stosowane środki dydaktyczne dopomogły Ci w przyswojeniu wiedzy ze szkolenia taktycznego.

/w odpowiednich rubrykach wstaw znak "X"/

Lp.	Wyszczególnienie	Dużym	Przeciętnym	Małym
1	Filmy			
2	Rzutniki światła dziennego			
3	Schematy, wykresy			
4	Tablice szkolne			
5	Modele, przekroje			
6	Monitory			
7	Urządzenia treningowe			

16. Jak oceniasz zbiór literatury pod względem ilości i aktualności wydawnictw.

.....
.....
.....
.....
.....

17. Wypowiedz swój pogląd w odniesieniu do:
/w odpowiednich rubrykach wstaw znak "x"/

Lp.	Metoda sprawdzania wiadomości - w tym	Stopnia przydatności				Stopnia stosowania			
		duży	prze- ciężny	mały	nie mam zdania	duży	prze- ciężny	mały	nie mam zdania
1	prac kontrolnych								
2	ćwiczeń sprawdza- jących								
3	kolokwiiów								
4	egzaminów ustnych								
5	egzaminów testowych								

18. Jakie cechy Twoim zdaniem powinien posiadać wykładowca szkolenia taktycznego.

.....
.....
.....
.....
.....

Dziękujemy za odpowiedzi.

W Y W I A D

z kadrami dowódczo-sztabową jednostek lotniczych

Pytania:

1. Czy widzisz potrzebę kierowania oficera - pilota na WKDO dowódców eskadr lotniczych do CDL.
Jeśli tak to uzasadnij z czego ona wynika.
2. Czego spodziewasz się po absolwencie WKDO, biorąc pod uwagę wykonywanie obowiązków służbowych.
3. Czy Twoim zdaniem, nabyta wiedza taktyczna przez absolwenta WKDO jest wystarczająca do wykonywania zadań na współczesnym polu walki.
4. Jak oceniasz działalność absolwenta WKDO na stanowisku dowódcy eskadry w ćwiczeniach taktycznych.
5. Czy w Twojej jednostce absolwenci WKDO są wykorzystywani do prowadzenia zajęć ze szkolenia taktycznego z personelem latającym.
Jeśli tak - to jaki jest poziom tych zajęć.
6. Mając na uwadze przerobiony program ze szkolenia taktycznego w CDL, czy Twoim zdaniem obowiązujący program doskonalenia personelu latającego w jednostce spełnia wymogi podtrzymania nabytej wiedzy przez absolwenta WKDO.
7. Czy widzisz potrzebę przewartościowania programu doskonalącego personelu latającego w jednostce na korzyść przedmiotów szkolenia taktycznego.

8. Czy widzisz potrzebę, by w Twojej jednostce znajdowały się programy kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych i czy byłyby one przydatne do szkolenia doskonalącego, przygotowania oficerów kierowanych na WKDO.
9. W związku z wejściem na uzbrojenie lotnictwa Sił Zbrojnych PRL "supertechniki" zaistniała konieczność wprowadzenia wąskiej specjalizacji kształcenia personelu latającego. Czy widzisz potrzebę dokonania podziału słuchaczy w CDL na grupy:
  - WKDO dowódców eskadr LM i LR;
  - WKDO dowódców eskadr LMB ; LMB;
  - WKDO dowódców eskadr LWL i LT.
10. Biorąc pod uwagę czas trwania WKDO, jak sądzisz - czy w świetle nowego Regulaminu Lotów można zrezygnować z dwóch praktyk dowódczo-sztabowych siedmiodniowych wprowadzając jedną dwutygodniową.
11. Dokonaj porównania walorów osobowo-zawodowych oficera przed WKDO i po jego zakończeniu.

Dziękujemy za odpowiedzi.

W Y W I A D

z kadrami dowódczo-sztabową związków taktycznych i operacyjnych
WL i WOPK

Pytania:

1. Jakie jest Twoje zdanie w kwestii teoretycznego szkolenia taktycznego personelu latającego w WOSL, jednostkach lotniczych i w CDL.
2. Jeśli uważasz, że szkolenie taktyczne personelu latającego jest na poziomie niezadawalającym, to czy problem ten należy rozwiązać kompleksowo/Liceum Lotnicze, WOSL, jednostki lotnicze, CDL/, czy wystarczy w systemie tym doskonalić jedno ogniwo .
3. Twoim zdaniem jaki zakres odpowiedzialności powinny ponosić w/w komórki organizacyjne w teoretycznym przygotowaniu personelu latającego do współczesnych działań bojowych.
4. Jaki jest Twój pogląd na zakres przekazywanej teoretycznej wiedzy taktycznej dla personelu latającego/ w w/w komórkach organizacyjnych, aby uniknąć powtarzania jej w poszczególnych etapach szkolenia.
5. Mając na uwadze dotychczasowy program kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych oraz jakościowy wzrost sprzętu bojowego u potencjalnego przeciwnika i wojskach własnych, czy widzisz potrzebę nowelizacji treści kształcenia i metod nauczania w CDL.

6. W związku z wejściem na uzbrojenie lotnictwa Sił Zbrojnych PRL "supertechniki" zaistniała konieczność wprowadzenia wąskiej specjalizacji kształcenia personelu latającego. Czy widzisz potrzebę dokonania podziału słuchaczy w CDL na grupy:
- WKDO dowódców eskadr LM; i LR;
  - WKDO dowódców eskadr LMB;
  - WKDO dowódców eskadr LWL i LT.
7. Biorąc pod uwagę w/w pytanie, Twoim zdaniem jakie tematy należy wprowadzić do znowelizowanego programu kształcenia, aby odzwierciedlały współczesne poglądy myśli taktycznej.
8. Jaki jest Twój pogląd na procentowy podział szkolenia teoretycznego i praktycznego w szkoleniu taktycznym/dotychczasowy program obejmuje 32% zajęć praktycznych/.
9. Mając na uwadze przerobiony program ze szkolenia taktycznego w CDL, czy Twoim zdaniem obowiązujący program doskonalenia personelu latającego w jednostkach lotniczych spełnia wymogi podtrzymania nabytej wiedzy przez absolwenta WKDO.
10. Jak oceniasz działalność dowódców eskadr lotniczych, absolwentów WKDO w ćwiczeniach i kontrolach prowadzonych przez Twój szczebel dowodzenia.

Dziękujemy za odpowiedzi.

W Y W I A D
z kadrami dydaktycznymi CDL

Pytania:

1. Istnieje pogląd wśród wielu dowódców, organizatorów szkolenia lotniczego i pedagogów, że poziom teoretycznego szkolenia taktycznego personelu latającego znacznie się obniżył. Zachodzi więc pytanie w czym tkwi źródło obniżenia poziomu i gdzie należy szukać jego przyczyny mając na uwadze Liceum Lotnicze, WOSL, jednostki lotnicze i CDL.
2. Jaka jest Twoja opinia w kwestii nowelizacji procesu dydaktycznego WKDO dowódców eskadr lotniczych.
3. Aby znowelizować dotychczasowy stan szkolenia taktycznego WKDO dowódców eskadr lotniczych, Twoim zdaniem trzeba udoskonalić cały proces dydaktyczny, czy wystarczy znowelizować w nim jedno z niżej wymienionych ogniw:
  - a/ zwiększyć wymagania osobowo-zawodowe w stosunku do kadry dydaktycznej;
  - b/ zweryfikować i unowocześnić treści programowe, formy i metody nauczania;
  - c/ podnieść "poprzeczkę" doboru kandydatów na WKDO oraz zwiększyć wymagania w stosunku do słuchaczy WKDO;
  - d/ unowocześnić bazę dydaktyczną.
4. Jakim Twoim zdaniem powinny być stosowane kryteria doboru kandydatów na wykładowców w CDL.
5. Twoim zdaniem jakie predyspozycje powinien posiadać nauczyciel szkolenia taktycznego w CDL.
6. Jak powinien przebiegać proces adaptacyjny oficera do zawodu nauczyciela przedmiotu szkolenia taktycznego w CDL.
7. Jak i na podstawie czego oceniasz wiedzę teoretyczną z przedmiotów taktycznych oficerów przybyłych na WKDO dowódców eskadr lotniczych.

8. Istnieją sprzeczne opinie, że część wiedzy teoretycznej przekazywanej słuchaczom WKDO dowódców eskadr lotniczych w przedmiocie szkolenia taktycznego stanowi swego rodzaju powtórzenie z WOSL i jednostek lotniczych.
Twoim zdaniem jaka jest zasadność tej hipotezy i jak należy dokonać jej sprawdzenia.
9. Mając na uwadze wzrost jakościowy sprzętu bojowego u potencjalnego przeciwnika i wojsk własnych, czy uważasz za konieczne doskonalić aktualny program kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych od strony merytorycznej.
Jeśli tak to jakie widzisz kierunki jego doskonalenia.
10. Jakie tematy proponujesz wprowadzić do programu kształcenia ze szkolenia taktycznego, które by odzwierciedlały nowoczesną myśl taktyczną.
11. Jak sądzisz, czy wiedza specjalistyczna przekazywana przez Ciebie słuchaczom WKDO powinna być oparta o podłoże taktyczne.
12. Jakie formy i metody nauczania stosujesz najczęściej.
13. Jak sądzisz, czy wprowadzenie aktywizujących form i metod nauczania do szkolenia taktycznego uważać będzie można, że został unowocześniony cały proces dydaktyczny.
14. Czy aktualna baza dydaktyczna pozwala w pełni zabezpieczyć nowoczesny system nauczania.
15. Jak oceniasz zbiór literatury w przedmiocie szkolenia taktycznego w CDL i WOSL.
16. Jak uważasz, czy znowelizowanie procesu kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych w CDL da podstawę sądzić, że absolwent nasz jest teoretycznie dobrze przygotowany do prowadzenia działań bojowych na współczesnym polu walki.

Dziękujemy za odpowiedzi.

W Y W I A D

z kadram naukową Wydziału WL i WOPK ASG WP

Pytania:

1. Jakie jest Twoje zdanie w kwestii aktualnych celów kształcenia w przedmiotach szkolenia taktycznego WKDO dowódców eskadr lotniczych w CDL.
2. Biorąc pod uwagę, że CDL jest trzecim etapem /WCSL, jednostki lotnicze, CDL/ edukacji personelu latającego, czy uważasz za stosowne, aby w celach kształcenia przedmiotów szkolenia taktycznego tematy z podstaw taktyki/ przeznaczenie, zadania, organizacja/ ujęte były w formie "nauczyć".
3. Mając na uwadze zasadniczy cel kształcenia na WKDO wynikający z zarządzenia Głównego Inspektora Szkolenia, Twoim zdaniem jak należałoby sformułować cele kształcenia w przedmiotach szkolenia taktycznego.
4. W związku z wejściem na uzbrojenie lotnictwa Sił Zbrojnych PRL "supertechniki" zaistniała konieczność wprowadzenia wąskiej specjalizacji kształcenia personelu latającego. Czy widzisz potrzebę dokonania podziału słuchaczy w CDL na grupy:
  - WKDO dowódców eskadr LM i LR;
  - WKDO dowódców eskadr LMB ;
  - WKDO dowódców eskadr LWL i LT.
5. W związku z powyższym, Twoim zdaniem jakie tematy należałoby uznać za priorytetowe w programie kształcenia WKDO.
6. Jakie widziałbyś najbardziej efektywne formy i metody nauczania w szkoleniu taktycznym WKDO dowódców eskadr lotniczych w CDL.

7. Jak sądzisz, czy wprowadzenie do szkolenia taktycznego w CDL mikrokomputerów pozwoli zwiększyć poziom przygotowania słuchaczy WKDO do wykonywania obowiązków służbowych w jednostkach lotniczych.

Jeśli tak, to podaj przykłady ich zastosowania.

Dziękujemy za odpowiedzi.

Proponowana forma prowadzenia zajęć szkolenia taktycznego ze słuchaczami WKDO dowódców eskadr lotniczych metodą wykładu panelowego na temat:

"MOŻLIWOŚCI BOJOWE ESKADRY LOTNICZEJ W ZAKRESIE WYKONYWANIA TYPOWYCH ZADAŃ NA OBIEKTY POLA WALKI".

Do przeprowadzenia powyższego wykładu każdy wykładowca powinien przygotować i opracować:

- plan-konspekt wykładu zawierający treści poszczególnych zagadnień;
- foliogramy przedstawiające obrazowo najistotniejsze elementy w każdym z omawianych problemów;
- przeźrocza pojedynczych sekwencji problemu;
- schematy, wykresy, nomogramy, tabele;
- fragmenty filmu obrazującego różnorodne sytuacje taktyczne dotyczące omawianych problemów;
- program na mikrokomputer do wykorzystania na zajęciach praktycznych.

Główne problemy, które będą rozwiązywane przez poszczególnych panelistów.

Problem nr 1

Kryteria teorii skuteczności bojowej oraz czynniki determinujące możliwości bojowe eskadry lotniczej.

/Przedstawia panelista - taktyk/.

Zasadniczą istotą rozwiązania powyższego problemu jest wprowadzenie słuchaczy w całość treści tematu, która w dalszej części wykładu stanowić będzie podstawę do rozwiązywania zadań taktycznych oraz wyeksponowanie warunków wpływających na możliwości bojowe eskadry lotniczej.

Słuchaczom wyjaśnia się głównie takie zagadnienia jak:

- charakterystyka kryteriów oceny teorii skuteczności bojowej;
- stopnie rażenia pojedynczego celu powietrznego oraz pojedynczego i grupowego celu naziemnego;
- wpływ czynników warunkujących możliwości bojowe eskadry lotniczej.

W podsumowaniu tego problemu wykładowca przedstawia ważność omawianych kryteriów teorii skuteczności ze szczególnym zwróceniem uwagi na kryterium prawdopodobieństwa rażenia pojedynczego celu powietrznego i naziemnego gdyż jest ono najważniejsze i stanowi podstawę do określania pozostałych kryteriów skuteczności bojowej.

Przedstawia wpływ warunków taktycznych na możliwości bojowe oraz warunków atmosferycznych, terenu, pory roku, doby, właściwości bazowania itp.

Problem nr 2

Metody określania wskaźników możliwości przestrzennych i czasowych.

/Przedstawia panelista - nawigator/.

Zasadniczą istotą rozwiązania powyższego problemu jest przedstawienie słuchaczom sytuacji problemowej związanej z możliwościami przestrzennymi i czasowymi jakie mogą zaistnieć podczas wykonywania typowych zadań na współczesnym polu walki przez eskadrę lotniczą.

W ramach rozwiązania tego problemu, słuchaczom przedstawia się następujące zagadnienia:

- taktyczny promień działania;
- głębokość bojowego oddziaływania;
- potrzebna i możliwa rubież wprowadzenia samolotów do walki;
- położenie stref dyżurowania, samodzielniego poszukiwania i zwalczania celów powietrznych/naziemnych, nawodnych/;
- czas startu z poszczególnych stopni gotowości bojowej;
- czas odtwarzania gotowości bojowej;

- czas potrzebny na wykonanie powtórnego uderzenia;
- czas wprowadzenia do walki;
- czas ciągłego dyżurowania w powietrzu.

W podsumowaniu tego problemu wykładowca wskazuje na możliwości poprawy wymienionych wskaźników poprzez dobrą organizację pracy całego stanu osobowego eskadry lotniczej.

Podaje pozytywne i negatywne przykłady z minionych bitew, walk i ćwiczeń taktycznych z wojskami.

Problem nr 3

Metody określania wskaźników skuteczności bojowej.

/Przedstawia panelista - szef strzelania powietrznego/.

Istotą rozwiązania powyższego problemu jest wyjaśnienie pojęć, zasad, reguł i biegłego posługiwania się podstawowymi wskaźnikami skuteczności bojowej/metoda operacyjna/.

W rozwiązaniu powyższego problemu przedstawione są głównie następujące zagadnienia:

- kryteria wyboru środków rażenia;
- prawdopodobieństwo przechwycenia celu powietrznego przez pojedynczy samolot myśliwski i przez grupę samolotów myśliwskich;
- potrzebna liczba samolotów myśliwskich do przechwycenia pojedynczego celu powietrznego;
- prawdopodobieństwo wykonania zadania bojowego przez pojedynczy samolot lub grupę samolotów myśliwsko-bombowych;
- liczba samolotów potrzebna do wykonania zadania bojowego;
- oczekiwana /średnia/ liczba obiektów nieprzyjaciela rażonych przez określoną grupę samolotów myśliwsko-bombowych;
- średni oczekiwany rezultat działań bojowych i potrzebna liczba samolotów do wykonania zadania bojowego.

W podsumowaniu tego problemu wykładowca uzasadnia potrzebę znajomości wskaźników skuteczności bojowej dla dowódcy eskadry lotniczej. Pobudza zainteresowania słuchaczy do samodzielnego studiowania powyższych zagadnień oraz wskazuje literaturę problemu.

Przedstawione zagadnienia wyżej wymienionych problemów nie stanowią rzecz jasna pełnej treści wykładu. W praktyce jest ona znacznie bogatsza. W czasie omawiania poszczególnych problemów, wykładowcy na poparcie przedstawianych treści podają przykłady taktyczne zaczerpnięte z walk stoczonych z hitlerowskim najeźdźcą, ze współczesnych konfliktów lokalnych, a nade wszystko z ćwiczeń z wojskami koalicyjnymi i biuletynów bezpieczeństwa lotów.

Po całościowym przedstawieniu każdego z problemów słuchacze mają możliwość zadawania pytań wykładowcom, bądź też przedstawiania własnych poglądów lub przykładów zaczerpniętych z literatury fachowej.

Autor proponując w znowelizowanym programie kształcenia przeprowadzenie wykładu metodą panelową spodziewa się zaaktywizowania słuchaczy w czasie zajęć, a tym samym zwiększenia efektywności przekazania szerszego zakresu wiedzy w krótszym czasie. Ponadto ma nadzieję, że po uzyskaniu pozytywnych opinii przez wykładowców, wprowadzony zostanie na stałe do metodyki kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych z przedmiotów taktycznych.

Opis oraz wyniki badań eksperymentu dydaktycznego przeprowadzonego na słuchaczach dwóch grup WKDO dowódców eskadr lotniczych na temat:

"ROLA FILMU DYDAKTYCZNEGO W PROCESIE NAUCZANIA PRZEDMIOTÓW SZKOLENIA TAKTYCZNEGO"

Problem badawczy sformułowano następująco:

Jaka rolę w procesie nauczania przedmiotów szkolenia taktycznego spełnia film dydaktyczny?

Postawiony problem badawczy starano się rozwiązać poprzez uzyskanie odpowiedzi na następujące pytania badawcze:

1. Czy film dydaktyczny ułatwia szybkie przyswojenie wiedzy?
2. Jaki związek winien zachodzić między filmem a częścią słowną wykładu?
3. W którym momencie zajęć powinno nastąpić odtworzenie filmu, aby w pamięci słuchacza pozostał trwały ślad?
4. Jak dynamiczny obraz filmu uzupełnić obrazem statycznym /np. seria przeźroczy/?
5. Czy film może być głównym źródłem wiedzy o danej tematyce?
6. Jaki film jest najefektywniejszy - dźwiękowy czy niemy?
7. Jak stosować komentarz do filmu?
8. Jakie efekty daje łączenie projekcji filmowej z innymi środkami dydaktycznymi?
9. Czy można stosować film do utrwalania i powtarzania materiału, kontroli wiadomości?

Hipotezy robocze sformułowano następująco:

- Film dydaktyczny wzbogaca proces nauczania czyniac go efektywniejszym, a wartości poznawcze obrazowego przedstawienia określonych rzeczy, zjawisk i procesów są bardzo znaczne.
- Film dydaktyczny uaktywnia słuchaczy i pozwala na uzyskanie wyższych wyników nauczania w porównaniu do innych środków dydaktycznych /foliogram, przeźrocza, tablica/
- Film bezdźwiękowy ma większe walory dydaktyczne niż film dźwiękowy.

Eksperyment dydaktyczny przeprowadzono w dwóch grupach słuchaczy WKDO dowódców eskadr lotniczych.

Po ustaleniu grup przeprowadzono badania wstępne według jednolitego testu zawierającego 10 pytań, dla których ustalono 20 punktów za poprawne odpowiedzi.

- I grupa słuchaczy w badaniach wstępnych uzyskała 3,4 punkty na 20 możliwych jako średnia z badanej populacji.
- II grupa słuchaczy uzyskała 3,2 punkty na 20 możliwych.

Zajęcia w obu grupach prowadził ten sam wykładowca.

W pierwszym etapie badań wyświetlono w grupie I film wersji niemej, czyniąc z tej grupy - grupę eksperymentalną, a w drugiej grupie w wersji dźwiękowej czyniąc ją - grupę kontrolną. W grupie eksperymentalnej film był w trakcie badań komentowany przez wykładowcę, natomiast w grupie kontrolnej nie było komentarza. Po zajęciach z wykorzystaniem filmu jako jedynego środka dydaktycznego sprawdzono przy pomocy tego samego testu /jak w badaniach wstępnych/ jego wyniki.

- W grupie eksperymentalnej osiągnięto 12,7 pkt. /czyli wzrost o 9,3 pkt./.
  - W grupie kontrolnej - 8,4 pkt./czyli wzrost o 5,2 pkt./.
- Z analizy wyników widać wyraźny wzrost kwantum wiedzy zarówno w grupie eksperymentalnej, jak i kontrolnej, przy czym wyniki grupy eksperymentalnej są wyższe.

W drugim etapie badań wyświetlono inny film przy tych samych warunkach brzegowych, z tym że zmieniono warunki wyświetlania filmu na:

- grupa I /eksperymentalna/ - film dźwiękowy;
- grupa II /kontrolna/ - film niemy, i uzyskano wyniki:
  - grupa I - 11,0 pkt.;
  - grupa II - 13,7 pkt.

Wyniki badań przedstawiono w tabeli 10.

TABELA 10

WYNIKI BADAŃ

Grupy badawcze słuchaczy WKDO dowódców esk. lotn.	Wyniki badań wstępnych	Rodzaj grupy badawczej	Wyniki badań testowych					
			I etap		II etap		Razem	
			film niemy	film dźwiękowy	film niemy	film dźwiękowy	film niemy	film dźwiękowy
I grupa	3,4	eksp.	12,7	-	-	11,0	12,7	11,0
II grupa	3,2	kontr.	-	8,4	13,7	-	13,7	8,4
Ogółem:	-	-	12,7	8,4	13,7	11,0	26,4	19,4

Wnioski:

1. Film ułatwia szybkie przyswajanie wiedzy.
2. Film niemy /bezdźwiękowy/ ma wyższość nad filmem dźwiękowym.
3. Film niemy pozwala na:
  - dobór takiego komentarza do filmu, który uwzględnia zarówno potrzeby dydaktyczne, jak i możliwości poznawcze słuchacza;
  - zadawanie pytań w trakcie projekcji;
  - stawianie pytań przez słuchaczy w trakcie projekcji.
4. Przed wyświetleniem filmu dźwiękowego konieczny jest komentarz ze strony wykładowcy odnośnie poszczególnych sekwencji filmu.
5. W czasie wyświetlania filmu niemego poszczególne sekwencje filmu wykładowca może dowolnie interpretować nawiązując przy tym do takich sytuacji taktycznych, które nie zostały ujęte w tej sekwencji .

Sytuacje taktyczne nie objęte obrazem filmu mogą być przedstawione w postaci:

- słownej;
- przeźroczy;
- foliogramów;
- obrazu telewizyjnego w obwodzie zamkniętym;
- programu na mikrokomputer.

6. Komentarz do poszczególnych sekwencji filmu powinien być uprzednio przygotowany przez wykładowcę w oparciu o zdobycze najnowszej myśli technicznej i taktycznej.
7. Łączenie w czasie wyświetlania filmu różnych środków dydaktycznych pozwala lepiej zgłębić przedstawiany problem, pozwala przez dłuższy okres czasu utrzymywać w pamięci słuchaczy przekazywany obraz.

Ocena wyników obserwacji. /Arkusz obserwacji/

W celu uzyskania odpowiedzi na postawione pytanie w zadaniu badawczym dotyczące stopnia teoretycznego przygotowania słuchaczy WKDO do wykonywania zadań bojowych na współczesnym polu walki, autorzy zastosowali obserwację częściową^{36/}, jako technikę badawczą polegającą na zgromadzeniu odpowiedniej ilości danych dotyczących rozwiązania powyższego problemu.

Obserwację prowadzili wykładowcy Cyklu Ogólnowojskowego i Cyklu Metodyki Szkolenia Lotniczego w czasie prowadzonego ćwiczenia grupowego ze słuchaczami WKDO dowódców eskadr lotniczych samolotów odrzutowych na temat - "Działania bojowe elmb podczas zwalczania typowych obiektów pola walki".

Przed zajęciami wydano wykładowcom arkusze obserwacji i wyjaśniono sposób prowadzenia i wypełniania arkuszy obserwacji. Podkreślono, aby przy ich wypełnianiu ściśle przestrzegać kryteriów ocen, znajdujących się na pierwszej stronie każdego arkusza obserwacji.

Uzyskane wyniki wskazują, że poziom słuchaczy, w zakresie teoretycznego przygotowania do wykonywania zadań na współczesnym polu walki jest niewystarczający.

W wyniku obserwacji, autorzy zamierzali także uzyskać dane dotyczące niedomagań w pracy słuchaczy w czasie prowadzonych ćwiczeń. Dlatego w ostatnim pytaniu zamieszczonym w arkuszu obserwacji, poproszono wykładowców o przedstawienie tych niedomagań.

A oto dosłowne wypowiedzi wykładowców prowadzących obserwację:

- mała wyobraźnia taktyczna;
- brak umiejętnego dokonywania logicznie uzasadnionych kalkulacji;
- zbyt małe zaangażowanie się w pracę;
- bardzo powierzchowna ocena sytuacji;

- brak zdecydowania, wolna reakcja na zachodzące zmiany w sytuacji /powolne działanie/.

Na podstawie przeprowadzonej obserwacji - działanie słuchaczy w czasie ćwiczenia grupowego, można uogólnić:

1. Przygotowanie słuchaczy do zajęć na wyżej wymieniony temat w określonych rolach oceniono na poziomie dostatecznym.
2. Przygotowanie słuchaczy do wykonywania podstawowych dokumentów bojowych oceniono na dostatecznie.
3. W czasie pracy słuchaczy uwidoczniły się następujące niedomagania:
  - trudności w selekcji i wyodrębnianiu informacji;
  - słabo ukształtowana wyobraźnia taktyczna i umiejętności przewidywania wydarzeń na polu walki.
4. W ćwiczeniu grupowym w zbyt małym stopniu umożliwia się słuchaczom przedstawiania własnych, nieszablonowych rozwiązań.

Na podstawie oceny przeprowadzonej obserwacji, nie można stwierdzić autorytatywnie, że poziom przygotowania teoretycznego absolwentów WKDO do wykonywania zadań bojowych na współczesnym polu walki jest niski i trzeba całkowicie zmienić metodykę przygotowania i prowadzenia ćwiczenia grupowego. Ocena ta uwidoczniła niektóre wyniki w czasie ćwiczenia niedomagania, które należy w przyszłości wyeliminować i w ten sposób efektywność tej formy szkolenia znacznie się zwiększy. Ponadto, celowym byłoby wprowadzić ćwiczenie pokazowe^{37/}, aby przedstawić słuchaczom cały mechanizm pracy dowódcy i sztabu po otrzymaniu zadania bojowego.

37/ Metodyka szkolenia operacyjno-taktycznego wojsk OPK,
ASG WP 1983 , s.33.

Prowadzący obserwację

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Obserwowany

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Data badania

ARKUSZ OBSERWACJI

pracy słuchaczy podczas ćwiczenia grupowego.

Materiał uzyskany w wyniku obserwacji będzie wykorzystany do wyciągnięcia wniosków zmierzających do nowelizacji szkolenia taktycznego dowódców eskadr lotniczych w Centrum Doskonalenia Lotniczego.

Wypełnienie arkusza obserwacji polega na wybraniu jednej z przedstawionych ocen i jej oznaczeniu znakiem "X" w odpowiedniej rubryce, przy zastosowaniu następujących kryteriów:

KRYTERIA OCEN

Bardzo dobrze /5/	- Szybkie, samodzielne i bezbłędne wykonywanie zadań. Wysoka kultura sztabowa.
D o b r z e /4/	- Zadania /czynności/ wykonuje właściwie. Popełnia drobne błędy, lecz szybko je dostrzega i eliminuje. Korzysta w niewielkim stopniu z notatek i wzorów dokumentów. Potrafi zadanie wykonywać samodzielnie i bez błędów.
Dostatecznie /3/	- Zadania /czynności/ wykonuje powoli, korzysta z materiałów pomocniczych. Ma luki wiedzy. Popełnia błędy lecz je dostrzega i koryguje.
Niedostatecznie /2/	- Nie potrafi wykonać zadań. Popełnia zbyt dużo błędów, dyskwalifikujących zadanie.

Lp	Zadanie /czynność, umiejętność/	bdb /5/	db /4/	dst /3/	ndst /2/
1	Zrozumienie otrzymanego zadania bojowego.				
2	Ocena obiektu działań i warunków jego wykonania.				
3	Ocena możliwości przeciwdziałania środków OPL podczas wykonywania zadania bojowego.				
4	Określenie możliwości ogniowych samolotu podczas zastosowania artyleryjsko-bombardierskich środków rażenia.				
5	Ocena nawigacyjnych elementów wykonania zadań bojowych. /kalkulacje/.				
6	Możliwości i sposoby pokonania środków OPL /kalkulacje/.				
7	Ocena możliwości wykonania zadania bojowego w zakresie skuteczności działań.				
8	Ocena możliwości bojowych elmb.				
9	Sprecyzowanie celu i sposobu działań elmb oraz dokonanie podziału sił wg grup taktycznego przeznaczenia.				
10	Określenie sposobu działań w rejonie celu.				
11	Zabezpieczenie działań bojowych elmb.				
12	Ocena wykonywanych dokumentów bojowych.				

Lp	Zadanie /czynność, umiejętność/	bdb /5/	db /4/	dst /3/	ndst /2/
13	Ocena umiejętności czy- tania map, kultura szta- bowa ich wykonania.				
14	Składanie meldunków, sta- wianie zadań bojowych.				
15	Stosowanie zasad tajne- go dowodzenia.				
16	Umiejętność przewidywa- nia rozwoju sytuacji.				
17	Jakie niedociągnięcia uwidoczniły się naj- bardziej w czasie pra- cy w ćwiczeniu.				

Proponowany program kształcenia
Wyższego Kursu Doskonalenia Oficerów dowódców eskadr lotniczych
z przedmiotów szkolenia taktycznego.

1. TAKTYKA LOTNICTWA

1.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ znać:

- metodykę wstępnego i bezpośredniego przygotowania personelu latającego eskadry do wykonania postawionego zadania bojowego;
- zasady użycia i sposoby działań bojowych eskadry lotniczej;
- możliwości bojowe pary, klucza/eskadry/ podczas zwalczania typowych obiektów pola walki;
- skuteczne sposoby pokonywania środków OPL nieprzyjaciela;
- charakterystyki porównawcze własnych samolotów i potencjalnego przeciwnika;
- możliwości wykorzystania uzbrojenia samolotu /śmigłowca/ podczas zwalczania obiektów powietrznych i naziemnych w różnych warunkach atmosferycznych i sytuacji taktycznej;
- specyfikę prowadzenia pojedynczych i grupowych walk powietrznych od ziemi do pułapu praktycznego samolotu myśliwskiego;
- sposoby, manewry i parametry atakowania pojedynczych i grupowych celów naziemnych;
- zasady dowodzenia i współdziałania z innymi rodzajami lotnictwa, wojsk lądowych i marynarki wojennej;
- zasady prowadzenia rozpoznania powietrznego;
- możliwości własnych systemów radionawigacyjnych i radiolokacyjnych;

- skład sił, organizację, bazowanie, możliwości bojowe potencjalnego przeciwnika, jego słabe i silne strony;
- rozmieszczenie zasadniczego i zapasowego obiektu w terenie i jego możliwości oddziaływania na ugrupowanie bojowe eskadry w czasie walki;
- możliwości wykonywania zadań bojowych z lotnisk zapasowych i drogowych odcinków lotniskowych.

2/ umieć:

- ocenić przeciwnika powietrznego i naziemnego jego słabe i silne strony;
- ocenić własne możliwości podczas zwalczania obiektów naziemnych i powietrznych w różnych warunkach atmosferycznych i sytuacji taktycznej;
- dokonać wyboru racjonalnych parametrów ugrupowania bojowego na trasie dolotu do celu i w czasie walki;
- dokonać podziału ugrupowania bojowego eskadry na grupy taktycznego przeznaczenia;
- opracować plan walki eskadry z obiektami powietrznymi i naziemnymi;
- dokonać wyboru racjonalnych środków rażenia na cele powietrzne i naziemne;
- wybrać optymalne sposoby, manewry i parametry atakowania celów powietrznych i naziemnych z zaskoczenia;
- zorganizować współdziałanie taktyczne i ogniowe wewnątrz ugrupowania bojowego eskadry;
- wykorzystać w poszczególnych etapach lotu bojowego środki osłony i walki radioelektronicznej;
- skutecznie dowodzić eskadrą lotniczą na ziemi i w powietrzu;
- postawić zadanie bojowe kluczom, parom i załogom w formie ustnego rozkazu;
- w deficycie czasu wypracować decyzję i postawić zadanie bojowe grupom w powietrzu;
- kierować grupową walką powietrzną we wszystkich warunkach sytuacji taktycznej;
- przewidywać rozwój sytuacji taktycznej na współczesnym polu walki;

- stworzyć dogodne warunki do wyjścia z walki i zabezpieczyć powrót na lotnisko bazowania.

3/ wiedzieć o:

- miejscu znajdowania się poszczególnych kluczy, par i załóg w powietrzu;
- zachodzących zmianach w położeniu wojsk nieprzyjaciela i wojsk własnych;
- zmianach zachodzących w systemie OPL nieprzyjaciela;
- zmianach zachodzących w sprzęcie bojowym potencjalnego przeciwnika oraz w taktyce działań;
- możliwościach współdziałania z innymi rodzajami lotnictwa, z wojskami lądowymi i marynarką wojenną;
- możliwościach współczesnych systemów rozpoznawczo-uderzeniowych;
- możliwościach służb specjalistycznych zabezpieczających wykonanie zadania bojowego.

1.2. TEMATYKA SZKOLENIA I ROZLICZENIE GODZIN

Numer		Tytuł tematu /zajęcia/i treść	Ilość godzin		
tem.	zaj.		Razem	z tego na zaj.	
1	2	3	4	5	6
				teoret.	prakt.
1		Rola, miejsce i znaczenie dowódcy eskadry lotniczej wynikająca ze współczesnej techniki bojowej, współczesnej myśli taktycznej i warunków współczesnego pola walki.	4	4	-
2		Rola i miejsce eskadry lotniczej w czasie osiagania WSGB pułku lotniczego.	4	4	-
3		Wypracowanie decyzji do działań bojowych metodą równoległą oraz wynikające z niej obowiązki dowódcy eskadry lotniczej.	8		
	1	wykład problemowy		4	
	2	epizodyczne ćwiczenie grupowe			4
4		Treść dokumentów bojowych opracowywanych w pułku/eskadrze/lotniczej.	9		
	1	wykład konwencjonalny		3	
	2	trening specjalistyczny			6
5		Zasady pracy na mapach i wrysowywanie sytuacji taktycznej	8		
	1	wykład konwersatoryjny		2	
	2	zajęcia praktyczne - trening specjalistyczny			6
6		Seminarium z tematów 1-6	4	4	-
7		Zasady użycia i sposoby działań bojowych eskadry lotniczej.	8		
	1	wykład problemowy		2	
	2	zajęcia praktyczne - program na mikrokomputerze			6
8		Możliwości bojowe eskadry lotniczej w zakresie wykonywania typowych zadań na obiekty pola walki.	10		
	1	wykład panelowy		4	
	2	zajęcia praktyczne - program na mikrokomputerze			6

1	2	3	4	5	6
9		Opracowanie planu walki eskadry lotniczej z obiektami powietrznymi i naziemnymi. Epizodyczne ćwiczenie grupowe.	6	-	6
10		Właściwości zwalczania pojedynczych i grupowych celów powietrznych w różnorodnych warunkach sytuacji taktycznej i meteorologicznej przez eskadrę lotniczą. Zajęcia praktyczne.	4	-	4
11		Właściwości dowodzenia ugrupowaniem bojowym eskadry lotniczej w poszczególnych etapach lotu bojowego i w walce z obiektami powietrznymi i naziemnymi oraz system dowodzenia WLF.	6		
	1	wykład problemowy		2	
	2	zajęcia praktyczne - trening specjalistyczny			4
12		Seminarium z tematów 7-10	4	4	-
13		Zwalczanie celów powietrznych na małej wysokości oraz pocisków rakietowych CRUJSE przez eskadrę lotniczą. Ćwiczenie grupowe.	12	-	12
14		Wpływ parametrów lotu i ugrupowania bojowego eskadry lotniczej na pokonanie naziemnych środków OPL. Zajęcia praktyczne.	6	-	6
15		Wybór środków rażenia, sposobów, manewrów i parametrów ataku podczas zwalczania pojedynczych i grupowych celów naziemnych przez eskadrę lotniczą.	6		
	1	wykład problemowy		3	
	2	zajęcia praktyczne - trening specjalistyczny			3
16		Zwalczanie typowych obiektów pola walki przez eskadrę lotniczą. Ćwiczenie grupowe.	16	-	16

1	2	3	4	5	6
17		Seminarium z tematów 13 - 15	4	4	-
R a z e m :			119	40	79

1.3. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z przedmiotami III działu, w szczególności z:
  - nawigacja i bombardowanie;
  - strzelanie powietrzne;
  - rozpoznanie wojskowe i armie obce;
  - taktyka tyłów lotniczych;
  - szkolenie chemiczne;
  - technika lotnicza;
  - ubezpieczenie lotów i radiolokacja;
  - łączność lotnicza.
2. W temacie nr 4 przeprowadzić 2 godziny lekcyjne w języku rosyjskim.
3. Tematy nr 3,4,5,7,8,9,10,11,13,14,15 i 17 zaliczyć na ocenę cyfrową.
4. Temat nr 8 przeprowadzić przy pomocy specjalistów lotniczych /taktyka, nawigatora i szefa strzelania powietrznego/ w formie wykładu panelowego.
5. W tematach 13 i 17 wykorzystać następujących specjalistów lotniczych: - st.nawigatora, szefa strzelania powietrznego, st.inżyniera, wykładowcę łączności lotniczej, wykładowcę szkolenia chemicznego i taktyki tyłów lotniczych.
6. Każdemu słuchaczowi określić do wykonania temat pracy kursowej /epizod taktyczny/, którą zaliczyć na ocenę cyfrową.
7. Przedmiot zaliczyć na podstawie przeprowadzonego ćwiczenia sprawdzającego, wziąć pod uwagę ocenę za pracę kursową.

B. Wskazówki metodyczne.

1. W czasie realizacji programu eksponować treści niezbędne dowódcy eskadry lotniczej do przygotowania eskadry do wykonania zadania bojowego zarówno samodzielnie jak i w składzie pułku.
2. Podstawowymi formami i metodami są wykłady, seminaria, ćwiczenia grupowe i samokształcenie. W każdych zajęciach stosować metody aktywizujące.
3. W czasie prowadzenia zajęć w szerokim zakresie wykorzystywać środki dydaktyczne/foliogramy na rzutnik światła dziennego, przezrocza, schematy, modele, filmy szkoleniowe, wnioski z przeprowadzonych ćwiczeń/ a w tematach 7,8,10, 11,14 i 15 wykorzystać programy na mikrokomputer.
4. W czasie zajęć oceniać umiejętności słuchaczy w samodzielnym analizowaniu sytuacji, wyciąganiu wniosków i podejmowaniu trafnych decyzji.
5. W czasie realizacji programu, zwłaszcza na zajęciach seminaryjnych i ćwiczeniach zwracać szczególną uwagę na czystość języka taktycznego słuchaczy oraz ich umiejętności jasnego zrozumienia i treściwego przedstawiania swoich myśli w mowie i piśmie.
6. W czasie ćwiczeń wykorzystywać i oceniać wiedzę słuchaczy z taktyki innych rodzajów wojsk i armii obcych.
7. Uzupełnieniem pogłębienia i utrwalenia materiału z zakresu wiedzy z taktyki lotnictwa są treningi specjalistyczne, które prowadzić według oddzielnego planu.

1.4. ZABEZPIECZENIE W LITERATURĘ

1. Sztuka operacyjna lotnictwa, cz.II CDL, PF 137/w.
2. Biuletyn informacyjny 4/131/z 78.
3. Instrukcja współdziałania wojsk lądowych z lotnictwem frontowym. OSz PF 2759.
4. Tymczasowy regulamin walki lotnictwa frontowego. Załoga-pułk. CDL 089/w.
5. Podstawy taktyki LM, CDL PF 3509.
6. Informator taktyczny oficera WL, 03834/sz.
7. Podręcznik taktyka LM, PF 1118.
8. Instrukcja pełnienia dyżurów bojowych w systemie OPK. 0409/w.
9. Zbiór materiałów pomocniczych do szkolenia lotniczego, cz.IV, 02527.
10. Podręcznik "Taktyka Lotnictwa Myśliwsko-Bombowego" 0186/w.
11. Działania bojowe lotnictwa na korzyść desantów powietrznych w operacji zaczepnej armii. 01119.
12. Podstawy taktyki LM, LMB, LR, LWL, LT, PF 2278.
13. Treść procesu dowodzenia oraz układy i wzory dokumentów bojowych plm. PF 201/sz.
14. Podstawy taktyki LMB i LMSz. PF 3477.
15. Pokonywanie OPL nieprzyjaciela przez lotnictwo frontowe, 184/78.
16. Działania bojowe plmb, cz.II 01110.
17. Myśl Wojskowa nr 4 z 1981, 0205/sz.
18. Taktyka LMB, cz.I, 3990/79.
19. Pokonywanie OPL nieprzyjaciela przez lotnictwo frontowe, 02809.
20. Treść procesu dowodzenia, układy i wzory dokumentów plmb, PF 3476.
21. Taktyka lotnictwa wojsk lądowych, PF 3605.
22. Zasady użycia lotnictwa wojsk lądowych w działaniach bojowych, PF 2682.
23. Podstawy taktyki lotnictwa transportowego, 218/79.

1.5. ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWO-TECHNICZNE

1. Konspekty.
2. Foliogramy na rzutnik światła dziennego, przezrocza.
3. Mapy: sytuacji taktycznej, systemu dowodzenia.
4. Schematy: systemu dowodzenia WLF i WLA.
5. Filmy szkoleniowe.
6. Programy na mikrokomputer.
7. Dokumentacja CGE, ćwiczenia grupowego.
8. Albumy - samoloty i śmigłowce LLP.

2. TAKTYKA WOJSK LĄDOWYCH

2.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ znać:

- skład i charakterystykę wojsk lądowych;
- organizację oraz podstawowy sprzęt będący na wyposażeniu wojsk zmechanizowanych i pancernych;
- ogólne zasady oraz sposoby przechodzenia do natarcia i obrony;
- normy taktyczne pododdziałów, oddziałów i ZT w natarciu i w obronie;
- elementy ugrupowania bojowego batalionu, pułku, dywizji w natarciu i obronie;
- okresy porażenia ogniowego nieprzyjaciela w natarciu i w obronie;
- organizację, wyposażenie i zadania wojsk inżynierskich na szczeblu pułku i dywizji;
- skład, możliwości bojowe oraz zasady prowadzenia działań przez desanty taktyczne;
- przeznaczenie, organizację i uzbrojenie WRi A;
- ogólne zasady wykonywania marszów;
- podstawowe problemy obronności PRL.

2/ umieć:

- przedstawić wariant ugrupowania marszowego batalionu, pułku;
- przedstawić wariant ugrupowania bojowego batalionu, pułku w natarciu i w obronie;
- zastosować znaki taktyczne podstawowych środków ogniowych wojsk zmechanizowanych i pancernych;
- opracować dokumenty niezbędne do wykonania desantów taktycznych;
- stosować właściwą terminologię taktyczną obowiązującą w wojskach lądowych.

3/ wiedzieć o:

- ogólnej charakterystyce taktyki;
- formach działań wojennych;
- zasadach i cechach walki.

2.2. TEMATYKA SZKOLENIA I ROZLICZENIE GODZIN

Numer		Tytuł tematu /zajęcia/i treść	Ilość godzin		
tem.	zaj.		Razem	z tego na zaj.:	
1	2	3	4	5	6
				teoret.	prakt.
1		Cechy współczesnego pola walki i wykorzystanie na nim rodzajów wojsk.	2	2	-
2		Organizacja i uzbrojenie oddziałów i związków taktycznych wojsk zmechanizowanych i pancernych.	4	4	-
3		Charakterystyka podstawowych rodzajów walki.	2	2	-
4		Marsze i przewozy wojsk.	1	1	-
5		Organizacja, uzbrojenie oraz zasady użycia artylerii i wojsk raketowych w walce. Zadania realizowane na korzyść WLF.	2	2	-
6		Organizacja, zadania, wyposażenie i zasady wykorzystania wojsk inżynierskich na szczeblu pułku, dywizji.	2	2	-
7		Prowadzenie działań zaczepnych przez pułk i dywizję	5		
	1	wykład konwersatoryjny		2	
	2	ćwiczenie grupowe			3
8		Desanty taktyczne	4		
	1	wykład problemowy		1	
	2	ćwiczenie grupowe			3
9		Prowadzenie działań obronnych przez pułk i dywizję.	4		
	1	wykład problemowy		1	
	2	ćwiczenie grupowe			3
10		Obrona terytorium kraju.	2	2	-
		K o l o k w i u m	2	-	2
R a z e m :			30	19	11

2.3. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w korelacji z przedmiotami taktycznymi i specjalistycznymi.
2. Temat nr 2 po uzgodnieniu z CDO WP rozszerzyć o pokaz sprzętu i uzbrojenia pułku zmechanizowanego.
3. Temat nr 7,8,9 poprzedzić udzieleniem instruktażu.
4. Przedmiot zaliczyć na podstawie ocen bieżących, ocen uzyskanych z ćwiczeń grupowych oraz kolokwium.

B. Wskazówki metodyczne.

1. Podstawowymi formami szkolenia są wykłady, ćwiczenia grupowe oraz samokształcenie.
2. W temacie nr 2 **zwrócić** uwagę na perspektywy rozwoju sprzętu technicznego w wojskach lądowych.
3. Podczas kontroli bieżącej oceniać umiejętności słuchaczy w zakresie poprawnego analizowania sytuacji, wyciągania wniosków i podejmowania decyzji.
4. W czasie zajęć wykorzystywać środki dydaktyczne oraz wnioski i doświadczenia z wojen lokalnych i ćwiczeń.

2.4. ZABEZPIECZENIE W LITERATURĘ

1. Regulamin walki wojsk lądowych SZ PRL, cz.1 /dywizja, pułk/636/85.
2. Zbiór podstawowych norm taktycznych, Szt.Gen.00227/85.
3. Użycie wojsk raketowych i artylerii w walce i operacji, 612/77.
4. Obrona terytorium kraju, 3627/81.
5. Organizacja i prowadzenie rozpoznania na szczeblach taktycznych, cz.I,2,3, Szt.Gen.582/71.
6. Informator taktyczny oficera WL, 01066.
7. Biuletyny informacyjne, Szt.Gen.WP.
8. Myśl wojskowa.
9. Przeglądy wojsk lądowych.

10. Wojskowe przeglądy techniczne.
11. B.Chocha, Rozważania o taktyce, Warszawa 1982.
12. Clausewitz, O wojnie, Warszawa 1958.
13. Cz.Dęga, Środki walki wojsk lądowych, Warszawa 1986.
14. S.Koziej, W.Leski, C.Sznajder, Teren i taktyka, Warszawa 1980.

2.5. ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWO-TECHNICZNE

1. Konspekty.
2. Foliogramy na rzutnik światła dziennego.
3. Slajdy - podstawowe środki walki wojsk lądowych, natarcie, obrona.
4. Filmy szkoleniowe.
5. Środki audiowizualne.
6. Dokumentacja ćwiczeń grupowych.
7. Zabezpieczenie techniczne - autobus - przejazd do CDO, pokaz sprzętu i uzbrojenia wojsk lądowych.

3. TAKTYKA TYŁÓW LOTNICZYCH

3.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ znać:

- organizację tyłów lotniczych szczebla taktycznego;
- zadania i możliwości batalionu zaopatrzenia w tyłowym zabezpieczeniu działań bojowych pułku lotniczego.

2/ umieć:

- kalkulować potrzeby środków materiałowych na zabezpieczenie działań bojowych eskadry lotniczej;
- zorganizować obronę i ochronę rejonu rozmieszczenia eskadry lotniczej na lotnisku operacyjnym.

3/ wiedzieć o:

- zasadach tyłowego zabezpieczenia manewru lotniskowego;
- zasadach prowadzenia rekonensansu lotniska operacyjnego;
- zasadach rozmieszczenia sił i środków rzutu naziemnego zabezpieczenia, grup materiałowego zabezpieczenia na lotnisku, na drogowym odcinku lotniskowym/dol/.

3.2. TEMATYKA SZKOLENIA I ROZLICZENIE GODZIN

Numer		Tytuł tematu /zajęcia/ i treść	Ilość godzin		
tem.	zaj.		Ra- zem	z tego na zaj.: teoret. prakt.	
1		Tyłowe zabezpieczenie działań bojowych lot- nictwa i organizacja tyłów.	1	1	-
2		Organizacja, zadania i możliwości batalio- nu zaopatrzenia oraz rozmieszczenie pod- oddziałów i służb ty- łowych na lotnisku operacyjnym.	3	3	-
3		Obrona i ochrona lotniska.	1	1	-
4		Rekonesans lotniska.	1	1	-
5		Metodyka kalkulacji potrzeb środków ma- teriałowych na zabez- pieczenie działań bo- jowych pułku, eskadry lotniczej.	5		
	1	wykład konwersatoryj- ny		2	
	2	zajęcia praktyczne - trening specjalisty- czny			3
6		Przemieszczenie rzu- tów naziemnego zabez- pieczenia pułku lot- niczego transportem samochodowym.	5		
	1	wykład problemowy		2	
	2	ćwiczenie grupowe			3
R a z e m :			16	10	6

3.3. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z taktyką lotnictwa.
2. Zajęcia z tematu nr 5 przeprowadzić w formie treningu specjalistycznego, temat nr 6 w formie ćwiczenia grupowego na wspólnym tle taktycznym z ćwiczenia z taktyki lotnictwa.
3. Przedmiot zaliczyć na podstawie wystawionych ocen z treningu i ćwiczenia grupowego /temat 5 i 6/.

B. Wskazówki metodyczne.

1. Podstawowymi formami prowadzenia zajęć są wykłady, trening, ćwiczenia grupowe i samokształcenie.
2. W czasie realizacji programu wyeksponować możliwości batalionu zaopatrzenia w zabezpieczeniu działań bojowych eskadry lotniczej w czasie samodzielnego wykonywania zadań bojowych.
3. W czasie zajęć eksponować problematykę tyłowego zabezpieczenia najbardziej potrzebną do praktycznego wykorzystania przez przez słuchaczy w jednostkach lotniczych.

3.4. ZABEZPIECZENIE W LITERATURĘ

1. Założenia organizacyjne i funkcjonowanie zintegrowanych tyłów lotniczych. 03920.
2. Zbiór prac akademickich. 03366.
3. Vademecum oficera służb kwatermistrzowskich wojsk lotniczych. 02937.
4. Zabezpieczenie tyłowe działań bojowych plm OPK.02991.
5. Materiałowo-techniczne zabezpieczenie działań bojowych pułku lotniczego. PF 378.
6. Obrona naziemna lotniska. DWL 881/78.

7. Przebazowanie pułku lotniczego. WOSL 268/82.
8. Treść procesu dowodzenia. Układy i wzory dokumentów bojowych plmb. DWL 765/77.
9. Vademecum tyłów lotniczych. Lot.1980/79.
10. Informator taktyczny oficera wojsk lotniczych.058.
11. Materiałowo-techniczne zabezpieczenie przebazowania pułku lotniczego. PF 422.
12. Dowodzenie lotnictwem. cz.III, PF 640.
13. Dowodzenie lotnictwem. cz.V, PF 641.
14. Regulamin walki wojsk lądowych Sił Zbrojnych PRL. Szkol.635/85.

3.5. ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWO-TECHNICZNE

1. Rozmieszczenie pułku lotniczego na lotnisku operacyjnym. /plansza/.
2. Struktura organizacyjna batalionu zaopatrzenia./plansza/.
3. Obrona naziemna lotniska./plansza/.
4. Schemat marszu rzutu naziemnego zabezpieczenia./mapa/.
5. Foliogramy na rzutnik światła dziennego.
6. Film szkoleniowy pt. "Materiałowo-techniczne zabezpieczenie działań bojowych pułku lotniczego".

4. ROZPOZNANIE WOJSKOWE I ARMIE OBCE

4.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ znać

- sposoby prowadzenia rozpoznania powietrznego;
- cechy demaskujące obiekty rozpoznawcze;
- zasady poszukiwania obiektów oraz stosowane manewry podczas ich poszukiwania i rozpoznania;
- zasady obiegu informacji i przekazywania danych z rozpoznania;
- organizację i ugrupowanie bojowe dywizji, brygady i batalionu wojsk lądowych NATO w natarciu i w obronie;
- siły i środki OPL związków taktycznych, oddziałów i pododdziałów wojsk lądowych i sił powietrznych;
- taktykę działań lotnictwa nieprzyjaciela;
- zasady działania i wykorzystania zestawów rozpoznawczo-uderzeniowych NATO.

2/ umieć:

- przygotować podstawową dokumentację do lotów na rozpoznanie;
- posługiwać się obowiązującymi dokumentami w locie na rozpoznanie;
- wrysować elementy ugrupowania dywizji i brygady RFN na mapę;
- ocenić pod względem taktycznym nieprzyjaciela;
- rozróżnić sylwetki sprzętu bojowego państw NATO.

3/ wiedzieć o:

- rodzajach rozpoznania powietrznego;
- możliwościach bojowych załóg i grip LR;
- rodzajach aparatury rozpoznawczej i jej możliwościach;
- dowodzeniu lotnictwem taktycznym;
- poglądach NATO na charakter wojny i sposobach prowadzenia działań bojowych.

4.2. TEMATYKA SZKOLENIA I ROZLICZENIE GODZIN

Numer		Tytuł tematu /zajęcia/ i treść	Ilość godzin		
tem.	zaj.		Ra- zem	z tego na zaj.:	
				teoret.	prakt.
1	2	3	4	5	6
1		Zasady prowadzenia rozpoznania powietrznego oraz zadania lotnictwa rozpoznawczego i jego obiekty.	2	2	-
2		Rodzaje i sposoby rozpoznania powietrznego.	3	3	-
3		Charakterystyka i dane taktyczne aparatury rozpoznawczej i jej możliwości.	2	2	-
4		Rodzaje fotografowania powietrznego.	1	1	-
5		Sposoby poszukiwania i rozpoznania obiektów nieprzyjaciela przez załogi i grupy LR. Przedsięwzięcia zmniejszające skuteczność OPL.	3	3	-
6		Treść i forma podstawowych dokumentów bojowych z zakresu rozpoznania powietrznego podczas przygotowania i prowadzenia działań bojowych	2	2	-
7		Obieg informacji z rozpoznania powietrznego. Treść i forma meldunków z lotu na rozpoznanie, sposób ich zobrażenia i opracowywania.	7		
	1	Wykład konwersatoryjny		2	
	2	ćwiczenie grupowe			5
8		Poglądy NATO na charakter wojny i sposób prowadzenia działań bojowych.	2	2	-

1	2	3	4	5	6
9		Organizacja i ugrupowanie sił zbrojnych NATO, lądowych, powietrznych i morskich.	2	2	-
10		Organizacja i podstawowe uzbrojenie wojsk lądowych NATO.	2	2	-
11		Obrona i natarcie dywizji, brygady, batalionu, ugrupowanie, zasady i sposoby prowadzenia działań. Normy taktyczne .	6		
	1	Wykład problemowy		2	
	2	ćwiczenie grupowe			4
12		Obrona powietrzna i przeciwlotnicza NATO. Siły i środki naziemne, zasady ugrupowania i użycia. System dowodzenia, możliwości bojowe.	4		
	1	Wykład problemowy		2	
	2	seminarium		2	
13		Lotnictwo sił powietrznych, wojsk lądowych i morskich NATO. Siły i środki, bazowanie, zasady użycia, zadania, sposoby działań, dowodzenie, współdziałanie i kierunki zagrożenia PRL.	8		
	1	wykład konwersatoryjny		4	
	2	seminarium		4	
14		Zestawy rozpoznawczo-uderzeniowe sił zbrojnych państw NATO.	4		
	1	wykład problemowy		2	
	2	seminarium		2	
K o l o k w i u m			2	-	2
R a z e m :			50	39	11

4.3. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z Taktyka Lotnictwa.
2. Dwa razy w miesiącu planować treningi specjalistyczne z Armii Obcych.
3. Przedmiot zaliczyć na podstawie ocen z kontroli bieżącej, oraz kolokwium.

B. Wskazówki metodyczne.

1. Podstawowymi formami i metodami prowadzenia zajęć są wykłady, seminaria, treningi specjalistyczne, ćwiczenia grupowe, samokształcenie.
2. Do zajęć wykorzystywać aktualną literaturę, filmy szkoleniowe, a także odtwarzać z taśm magnetofonowych przykłady meldunków z lotu na rozpoznanie.
3. Na zajęciach z tematów 5 i 7 eksponować warunki bezpieczeństwa lotu/poprzeć przykładami z szyfrogramów BL/.
4. W temacie 11 słuchacze samodzielnie wrysowują sytuację taktyczną i opracowują referaty - meldunki z oceny nieprzyjaciela.

4.4. ZABEZPIECZENIE W LITERATURĘ

1. Taktyka lotnictwa rozpoznawczego, Szt.Gen.877/78.
2. Samolot MiG-21 R. Metodyka szkolenia lotniczego, cz.II, Lot.1987/79.
3. Organizacja i prowadzenie rozpoznania powietrznego przez LWL. Lot.2148/82.
4. Taktyka lotnictwa rozpoznawczego, cz.IV. Działania bojowe plrt. ASG WP 3911/85.
5. Dowodzenie lotnictwem, cz.IV. Główne przedsięwzięcia i dokumenty plrt. ASG WP 4014/86.
6. Powietrzne rozpoznanie radioelektroniczne.Lot.1909/78.
7. Zbiór materiałów pomocniczych do szkolenia lotniczego. Lot.1770/77.

8. Fotografowanie lotnicze. Lot.1481/72.
9. Odczytywanie zdjęć lotniczych. Lot.1560/73.
10. Kompendium Sił Zbrojnych państw NATO. Szt.Gen.1290/87.
11. Związki taktyczne w działaniach zaczepnych. Szt.Gen.885/78.
12. Związki taktyczne w działaniach obronnych. Szt.Gen.951/79.
13. Informator o armiach obcych i rozpoznania. OPK 3728/86.
14. Krótki informator o siłach zbrojnych państw NATO.
DWL 1276/84.
15. Album zasadniczych typów uzbrojenia i sprzętu głównych państw NATO. Szt.Gen.1246/86.
16. OPI OPL sił zbrojnych NATO. Szt.Gen.1157/84.
17. Planowane zmiany w OP i OPL wojsk NATO. DWL 2324/86.
18. Katalog sprzętu lotniczego państw NATO. OPK 1019/86.
19. Charakterystyka sił powietrznych NATO. Szt.Gen.1041/81.
20. Lotnicze środki WRE NATO. Szt.Gen.1679/87.

4.5. ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWO-TECHNICZNE

1. Mapa obiektów rozpoznania i uderzenia.
2. Kierunki zagrożenia PRL /mapa/.
3. Trener sprzętu bojowego.
4. Zestawy rozpoznawczo-uderzeniowe /plansze/.
5. Tablice sprzętu państw NATO.
6. Filmy szkoleniowe.
7. Foliogramy na rzutnik światła dziennego.
8. Przeźrocza, zdjęcia.
9. Konspekty.
10. Zdjęcia i fotoszkiełki lotnicze.

5. SZKOLENIE CHEMICZNE

5.1. CELE KSZTAŁCENIA

1/ znać:

- skutki rażącego działania BMR i środków zapalających oraz poglądy państw NATO na jej użycie;
- zasady organizacji przedsięwzięć zabezpieczenia chemicznego i OPBMAR działań bojowych w eskadrze /pułku lotniczym/;
- zasady użycia dymów w lotnictwie;
- budowę i przeznaczenie etatowych przyrządów dozymetrycznych;
- organizację systemu obserwacji i rozpoznania skażeń;
- możliwości pułku lotniczego w zakresie rozpoznania skażeń i likwidacji skutków użycia BMR.

2/ umieć:

- organizować działania /eskadry/ pułku lotniczego w warunkach masowych skażeń terenu i przestrzeni powietrznej;
- prowadzić analizę oceny i wrysować na mapę sytuację chemiczną i promieniotwórczą;
- wykorzystać właściwości maskujące dymów;
- posługiwać się przyrządami dozymetrycznymi.

3/ wiedzieć o:

- specyficę prowadzenia działań bojowych w warunkach skażeń chemicznych i promieniotwórczych terenu i przestrzeni powietrznej;
- wpływie promieniowania i środków trujących na zdolność bojową personelu latającego;
- właściwościach ochronnych terenu, techniki bojowej, pory roku i warunków atmosferycznych.

5.2. TEMATYKA SZKOLENIA I ROZLICZENIE GODZIN

Numer		Tytuł tematu /zajęcia/ i treść	Ilość godzin		
tem.	zaj.		Razem	z tego na zaj.:	
				teoret.	prakt.
1		BMR oraz poglądy NATO na jej użycie.	1	1	-
2		Środki zapalające stosowane w armiach NATO i obrona przed nimi.	2	2	-
3		Zasady stosowania dyków w lotnictwie.	2	2	-
4	1	Przyrządy rozpoznania skażeń.	2	1	
	2	zajęcia praktyczne			1
5		Obserwacja i rozpoznanie skażeń.	2	2	-
6		Organizacja, wyposażenie i możliwości plutonu chemicznego oraz możliwości pułku lotniczego w zakresie rozpoznania i likwidacji skażeń.	2	2	-
7		Likwidacja skażeń siłami eskadry	3		
	1	wykład problemowy		1	
	2	ćwiczenie metodyczno-pokazowe			2
8		Zabezpieczenie chemiczne działań bojowych pułku lotniczego.	2	2	-
9		Ocena sytuacji skażeń terenu i przestrzeni oraz strat i zniszczeń po uderzeniach BMR.	5		
	1	wykład problemowy		1	
	2	ćwiczenie grupowe			4
10		Likwidacja skutków użycia BMR w pułku lotniczym. Ćwiczenie grupowe.	4	-	4
R a z e m			25	14	11

5.3. WSKAZÓWKI ORGANIZACYJNO-METODYCZNE

A. Wskazówki organizacyjne.

1. Program realizować w ścisłej korelacji z Taktyką Lotnictwa.
2. W ramach samokształcenia udzielać konsultacji, wyjaśniając niezrozumiałe problemy.
3. Przedmiot zaliczyć na podstawie ocen z kontroli bieżącej, aktywności na zajęciach oraz ocen z ćwiczenia grupowego.

B. Wskazówki metodyczne.

1. Podstawowymi formami i metodami prowadzenia zajęć są wykłady, zajęcia praktyczne, treningi specjalistyczne, ćwiczenia grupowe i samokształcenie.
2. W ramach samokształcenia należy określić do samodzielnego opracowania węzłowych problemów /zagadnień/ przedmiotu, zwłaszcza potrzebnych w działalności na zajmowanym stanowisku.

5.4. ZABEZPIECZENIE W LITERATURĘ

1. Vademecum wojsk chemicznych, Chem.230/71.
2. Obrona wojsk przed BMR. Szt.Gen.277/78.
3. Instrukcja o obronie wojsk przed BMR. Chem.249/75.
4. Obrona wojsk przed bronią neutronową Chem.289/80.
5. Instrukcja o ochronie wojsk przed środkami zapalającymi. Chem.187/69.
6. Stosowanie środków dymnych w działaniach bojowych. Chem.270/78.
7. Instrukcja o powietrznym rozpoznaniu skażeń. Chem.261/76.
8. Zabezpieczenie chemiczne działań bojowych pułku i dywizji. Chem.295/80.
9. Zabiegi sanitarne żołnierzy oraz zabiegi specjalne uzbrojenia i sprzętu bojowego. Chem.287/79.

10. Metodyka oceny sytuacji chemicznej. Chem.299/81.
11. Metodyka oceny strat wojsk w rejonach uderzeń jądrowych. Chem.265/77.
12. Myśl Wojskowa 4/72, s.120-135.

5.5. ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWO-TECHNICZNE

1. Konspekty.
2. Foliogramy na rzutnik światła dziennego.
3. Filmy szkoleniowe.
4. Przyrządy rozpoznania skażeń chemicznych i promieniotwórczych: PCHR-54M, DP-66, PK-56,DKP-50, DP-70MP.
5. Pakiety dezaktywacyjne i odkażające: SF-006, SF-6M, PCHW-04, PCHW-012.
6. Metodykando oceny sytuacji chemicznej i promieniotwórczej.
7. Dokumentacja metodyczna do ćwiczeń grupowych.

Metodyka pracy podczas opracowania
"Planu Walki"

na grupowe zwalczanie samolotów przeciwnika.

/ p r o p o z y c j a /

1. Dokładnie zapoznać się z zadaniem i decyzją na wykonanie zadania.
2. Uświadomić sobie, co jest obiektem osłony.
3. Ocenic:
  - a/ przeciwnika pod kątem wykonania zadania, wnioski przedstawić w formie graficznej:
    - system wykrywania, nowe systemy dowodzenia lotnictwem;
    - rozmieszczenie samolotów - lotniska, strefy dyżurowania;
    - typy samolotów, ich możliwości bojowe, uzbrojenie, odporność na zakłócenia, wrażliwość na nowe środki rażenia;
    - wyposażenie w urządzenia zakłócające;
    - rubieże wprowadzenia do walki;
    - czas wprowadzenia do walki - z lotnisk;
      - ze stref;
    - narastanie sił w czasie /tabela lub opisane kierunki/;
    - dotychczasowa i przewidywana taktyka LM przeciwnika.
  - b/ Obiekt osłony np. LMB:
    - skład, ugrupowanie, typy samolotów, trasa, wysokość i prędkość lotu, indeks dowódcy grupy LMB;
    - indeks dowódcy, od którego przejmujemy osłonę;
    - sposób sformowania ugrupowania osłony;
    - sposób odejścia /czas i miejsce/ myśliwców dotychczas osłaniających.
  - c/ Własne możliwości:
    - długotrwałość przebywania w powietrzu/w strefach, na poszczególnych rubieżach osłony, podczas bezpośredniego towarzyszenia/;
    - wykrywanie, naprowadzanie /RLS/;

- łączność ziemia - powietrze;
- potrzebne rubieże wprowadzenia do walki;
- czas wprowadzenia do walki na poszczególnych rubieżach:
  - z ziemi;
  - z powietrza;
- potęgowanie działań/kto, kiedy, jakimi siłami/;
- dowodzenie i kierowanie działaniami: - z ziemi;
  - w powietrzu;
- wyjście z walki pojedynczych samolotów, grup.

d/ Warunki działań - teren, warunki atmosferyczne, czas.

4. Opracować zgodnie z decyzją dowódcy "Plan Walki"

wrysowując:

- obiekt osłony;
- rozmieszczenie sił własnych i przeciwnika /lotniska, strefy/;
- rozmieszczenie RLS, PN, kanały łączności /zasięgi wykrywania, naprowadzania/;
- rubież wprowadzenia do walki sił własnych i przeciwnika;
- przewidywane kierunki, czasy wprowadzenia do walki narażających sił przeciwnika;
- grupy przeznaczenia taktycznego, ich zadania, kryptonimy:
  - uderzeniowe;
  - pozoracyjna;
  - demonstracyjna;
  - zewnętrznego przykrycia;
  - bezpośredniego przykrycia;
  - zakłócające;
- czasy wprowadzenia sił własnych do walki na poszczególnych rubieżach - z ziemi;
  - powietrza;
- potęgowanie działań/po jakim czasie, jakie siły/;
- dowodzenie /z ziemi, z powietrza/;
- warianty działania poszczególnych grup taktycznych w zależności od sytuacji taktycznej.

Opis oraz wyniki badań
eksperymentu dydaktycznego nt. "Stosowanie metod aktywizujących
w celu określenia form nauczania przedmiotów szkolenia taktycz-
nego.

Zespół oficerów Cyklu Ogólnowojskowego Centrum Doskonalenia Lotniczego pod kierownictwem autorów przeprowadził badania eksperymentalne na wyżej wymieniony temat. Celem tych badań było doskonalenie systemu dydaktycznego, a problem badawczy sformułowano następująco: "Czy są możliwości zastosowania aktywizujących metod nauczania w przedmiotach szkolenia taktycznego?"

Problem badawczy starano się rozwiązać poprzez uzyskanie odpowiedzi na pytania badawcze:

1. Czy aktywizujące metody nauczania możliwe są do stosowania w przedmiotach szkolenia taktycznego, w których większość zajęć wymaga nauczania praktycznego?
2. Czy stosując aktywizujące metody nauczania można uzyskać wyższe wyniki w porównaniu do metod tradycyjnych?

Hipotezę badawczą zdefiniowano następująco:

"Dotychczasowe metody nauczania zawarte w obowiązującym programie kształcenia WKDO dowódców eskadr lotniczych nie w pełni zapewniają trwałe zapamiętanie wiedzy i umiejętności oraz nie wyrabiają nawyku samodoskonalenia się.

Eksperyment dydaktyczny polegał na równoległym prowadzeniu zajęć w jednej grupie WKDO dowódców eskadr lotniczych - eksperymentalnej, metodami aktywizującymi oraz w dwóch grupach WKDO dowódców eskadr lotniczych - kontrolnych, metodami tradycyjnymi.

Do prowadzenia zajęć zarówno metodami tradycyjnymi, jak i aktywizującymi dobrano kadre dydaktyczną o podobnym stażu i umiejętnościach metodycznych.

W eksperymencie wykorzystano materiały badawcze:

- wyniki badań testowych;
- sprawdziany bieżące;
- wyniki hospitacji zajęć;
- wyniki egzaminów końcowych.

Do badań wytypowano w przedmiocie Taktyka Lotnictwa Frontowego 10 zajęć /z ogólnej liczby 17 na 6-miesięcznym kursie WKDO dowódców eskadr lotniczych/, dla których założono określone metody aktywizujące /np. wykład problemowy, konwersatoryjny, panelowy, inscenizacyjne i sytuacyjne/.

Grupę eksperymentalną stanowili słuchacze WKDO dowódców eskadr LMB - I, grupy kontrolne, WKDO dowódców eskadr LM - II, WKDO dowódców eskadr LWL i LT - III.

W wymienionych grupach prowadzono szkolenie w ciągu 6 miesięcy i na podstawie testów sprawdzających, ocen bieżących i końcowych określono wyniki nauczania. Badania uzupełniono o wyniki hospitacji, w których brano pod uwagę jedynie umiejętności szkolonych oceniane przez osoby hospitujące zajęcia.

Wyniki badań przedstawiają poniższe tabele.

Zestawienie wyników badań testowych.

TABELA 11

Przedmiot	Oceny średnie				Różnice dla grup	
	Grupy kontrolne			Gr. eksp.	kontr.	eksp.
	II	III	Razem	I		
Taktyka lotnictwa frontowego	3,47	3,55	3,51	3,68	-0,17	+0,17

Zestawienie wyników sprawdzianów bieżących i ocen zespołu badawczego.

TABELA 12

Przedmiot	Oceny średnie			Gr. eksp. I	Różnice grup	
	Grupy kontrolne				kontr.	eksp.
	II	III	Razem			
Taktyka lotnictwa frontowego	3,33	3,47	3,40	3,88	-0,48	+0,48

Zestawienie wyników egzaminów końcowych.

TABELA 13

Przedmiot	Oceny średnie			Gr. eksp. I	Różnice grup	
	Grupy kontrolne				kontr.	eksp.
	II	III	Razem			
Taktyka lotnictwa frontowego	3,76	3,98	3,87	4,25	-0,38	+0,38

Z analizy danych /tabela 12,13/ wynika, że stosowanie metod aktywizujących daje wyraźnie wyższe efekty, w związku z tym powinny być przyjęte jako kierunek przyszłego działania wykładowców szkolenia taktycznego w Centrum Doskonalenia Lotniczego. Przeprowadzone badania jednoznacznie wykazują, iż są potencjalne możliwości stosowania metod aktywizujących w każdym przedmiocie przy spełnieniu niżej wymienionych warunków:

- odpowiedni dobór metody do tematu;
- przygotowanie osobiste wykładowcy;
- przygotowanie grupy szkoleniowej;
- przygotowanie odpowiednich do tematu środków dydaktycznych;
- przekonanie wykładowców i słuchaczy o wyższości nauczania przez myślenie.

- w z ó r -

CENTRUM DOSKONALENIA LOTNICZEGO

ZATWIERDZAM

/Klauzula tajności/

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Egz. Nr .....

PLAN-KONSPEKT

do przeprowadzenia wykładu

TEMAT: .....

TEMAT: .....

CELE:

1.....

2.....

ZAGADNIENIA:

1.....

2.....

FORMA:

CZAS:

MIEJSCE:

LITERATURA:

1. Nazwa wydawnictwa, sygnatura, strona, numer biblioteczny.

2. Autor, nazwa, rodzaj wydawnictwa, sygnatura.

3.....

ZABEZPIECZENIE MATERIAŁOWE:

1. Pomoce techniczne.....

2. Schematy .....

3. Foliogramy.....

WSKAZÓWKI:

a/ organizacyjne:

/w zakresie organizacji zajęć, przygotowania pomocy dydaktycznych oraz sprawdzenia funkcjonowania środków technicznych/;

b/ metodyczne:

/w zakresie metod prowadzenia zajęć, postępowania wykładowcy, sposobów prowadzenia poszczególnych zagadnień oraz wykorzystania środków technicznych/.

PRZEBIEG WYKŁADU

CZĘŚĆ WSTĘPNA - / czas prowadzenia/

1. Czynności organizacyjno-porządkowe.
2. Podanie tematu.
3. Wprowadzenie do tematu.

CZĘŚĆ GŁÓWNA -/ czas prowadzenia/

ZAGADNIENIE 1 -/czas prowadzenia/

/Nazwa zagadnienia/

Wskazówki metodyczne:

/w zakresie stosowania odpowiedniej metody, sposobu postępowania wykładowcy, stosowanie pomocy dydaktycznych/.

Treść zagadnienia:

.....
.....

ZAGADNIENIE 2 - /czas prowadzenia/

Analogicznie jak zagadnienie 1, a ponadto.....
.....

CZĘŚĆ KOŃCOWA -/czas prowadzenia/

1. Podsumowanie wykładu:
  - przypomnienie tematu;
  - podanie celów wykładu;
  - odpowiedzi na ewentualne pytania.
2. Podanie słuchaczom, że w wyniku wykładu powinni:
  - znać.....
  - umieć.....
  - wiedzieć o.....
3. Podanie słuchaczom literatury:
  - 3.1. ....
  - 3.2. ....

4. Podanie wytycznych do kolejnych zajęć:

.....
.....

5. Zakończenie zajęć:

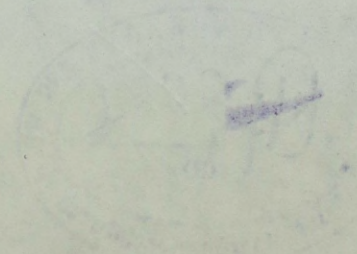
ZAŁĄCZNIKI:

Nr 1 - /nazwa załączników/

Nr 2 - .....

OPRACOWAŁ:

.....
/stopień, imię i nazwisko/

Wydrukowano w 10 egz.

Egz. Nr 1-10 ASG

Wyk, płk Podgajny,
ppłk Kozieł

Druk, JK, 1988-08-23

Nr PF 140

